

Kartik Malik

Focus on International Migration n° 3

Fills i filles de famílies immigrants a Catalunya: gestió de la interculturalitat per a la cohesió social

Guia de recomanacions

per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat
en els àmbits d'educació, mercat laboral i salut

Guía de recomendaciones

para la mejora de la gestión de la diversidad en los ámbitos
de la educación, mercado laboral y salud

Guide of recommendations

How to manage diversity in education, labor market and health?

Programa **reCER**Caixa

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions

CER-Migracions

Kartik Malik

Focus on International Migration n° 3

Guia de recomanacions

per la millora dels models i actuacions
de gestió de la diversitat en els àmbits
d'educació, mercat laboral i salut

Programa **reCerCaixa**
Convocatòria d'ajuts a la recerca RecerCaixa 2011

GUIA DE RECOMANACIONS

per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat en els àmbits d'educació, mercat laboral i salut

Projecte d'investigació: RECERCAIXA. *Fills i filles de famílies immigrants a Catalunya: gestió de la interculturalitat per a la cohesió social (2012-2014)*

Programa RecerCaixa.

Convocatòria d'ajuts a la recerca RecerCaixa. 2011

Investigadora principal: Dra. Carlota Solé i Puig (Universitat Autònoma de Barcelona)

Equip investigador: Dra. Rosalina Alcalde, Dra. Beatriz Ballestin, Dra. Silvia Carrasco, Dra. Marta Bertrán, Dra. Ainhoa Flecha, Sra. Cristina Hernando, Dr. Jordi Pàmies, Dra. Sònia Parella, Dra. Alisa Petroff, Dra. Maribel Ponferrada, Dra. Núria Roca, Dra. Olga Serradell, Dra. Teresa Sordé i Sra. Carme Vega

Equip de treball de camp: Jennifer Márquez, Óscar Segura i Marina Girona

Focus on international migration és una col·lecció d'accés obert promoguda i coordinada pel **CER-Migracions** de la UAB, centre de recerca interdisciplinària per a l'estudi de les migracions internacionals. L'objectiu de la col·lecció és consolidar un espai online de divulgació acadèmica que permeti fer arribar a la comunitat científica i al públic general interessat, treballs inèdits individuals i col·lectius que suposin rellevants aportacions teòriques, empíriques i/o metodològiques per a l'estudi de les migracions internacionals.

Focus on international migration es una colección de acceso abierto promovida y coordinada por el **CER-Migracions** de la UAB, centro de investigación interdisciplinar para el estudio de las migraciones internacionales. El objetivo de la colección es consolidar un espacio online de divulgación académica que permita hacer llegar a la comunidad científica y al público general interesado, trabajos inéditos individuales y colectivos que supongan relevantes aportaciones teóricas, empíricas y/o metodológicas para el estudio de las migraciones internacionales.

Focus on international migration is an open access collection promoted and coordinated by **CER-Migracions** (UAB), interdisciplinary research center for international migration study. The main aim of the collection is to consolidate an online resource for dissemination of relevant individual and collective works to the academic community and the wider public. The collection will include relevant theoretical, empirical and/or methodological contributions for the study of international migrations.

Focus on international migration est une collection d'accès libre promue et coordonnée par le **CER-Migracions** de l'UAB, centre de recherche interdisciplinaire spécialisé dans l'étude des migrations internationales. La collection a pour mission de renforcer un espace en ligne de divulgation académique à la communauté scientifique et à tout public intéressé, des ouvrages inédits, individuels et collectifs, qui impliquent des contributions importantes au niveau théorique, empirique et/ou méthodologique concernant l'étude des migrations internationales.

Editorial Committee:

Dra. Carlota Solé (CER-Migracions, UAB)
Dra. Sílvia Carrasco (CER-Migracions, UAB)
Dra. Marta Bertran (CER-Migracions, UAB)
Dr. Jordi Pàmies (CER-Migracions, UAB)
Dra. Sònia Parella (CER-Migracions, UAB)
Dra. Teresa Sordé (CER-Migracions, UAB)

For additional inquires and/or submission of proposals, send an email to: cr.migracions@uab.cat

Focus on International Migration n° 3

Guia de recomanacions per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat en els àmbits d'educació, mercat laboral i salut

©del texto: CER-Migracions (UAB)

©de la ilustración de la cubierta: Kartik Malik

Diseño y maquetación:

Joan Buxó

Edición:

Universitat Autònoma de Barcelona
CER MIGRACIONES / Servei de Publicacions
Edifici A. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
T. 93 581 21 20
sp@uab.cat
<http://publicacions.uab.cat>

ISBN 978-84-490-6285-8

FOCUS ON INTERNATIONAL MIGRATION está sujeto a una licencia de uso Creative Commons:

Reconocimiento – No Comercial – Sin Obra Derivada (by-nc-nd): No se permite un uso comercial de la obra original ni la generación de obras derivadas.

Agraïments a:

Totes aquelles persones, tècnics, joves i associacions que han participat en el projecte durant aquests anys, aportant tant la seva experiència personal com institucional.

Els nostres agraïments a persones, organismes, associacions i entitats que han participat tant en el treball de camp com en els tallers participatius de retorn de resultats en els diferents municipis on s'ha realitzat el treball de camp amb la finalitat de consensuar les pautes d'actuació i línies estratègiques.

Així mateix, volem agrair especialment als Serveis Socials de El Vendrell i als Serveis Bàsics d'Atenció Social de Badalona per la seva col·laboració i implicació en el projecte.

Índex

I. Presentació	6
II. Estratègies desenvolupades pels fills i filles de les famílies immigrants	8
III. Recomanacions per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat en els àmbits educatiu, laboral i de la salut	13

I. Presentació

Aquesta guia de recomanacions ha estat elaborada per un equip d'investigadores i investigadors membres del CER-Migracions, especialistes en diverses disciplines. El CER-Migracions és un centre d'investigació de la UAB, creat l'any 2009, orientat a estudis interdisciplinaris sobre les migracions internacionals. La guia està dirigida a organitzacions de caràcter públic i privat, tals com associacions, col·lectius de ciutadans o administracions públiques, així com a tots aquells organismes i grups en els que s'hi troben representats els ciutadans i ciutadanes de Catalunya. El seu objectiu és aportar eines per millorar la cohesió social entre els i les joves catalanes.

Les recomanacions contingudes en aquest document són resultat de la recerca qualitativa realitzada entre els anys 2012-2014, titulada *Filles i filles de famílies immigrants a Catalunya: gestió de la interculturalitat per a la cohesió social*. En aquesta investigació s'han estudiat les trajectòries vitals i les transicions a la vida adulta de joves entre 18 i 25 anys amb experiències familiars d'immigració i amb orígens familiars

al Marroc, Romania i Equador. S'han analitzat tres àmbits especialment rellevants en les seves trajectòries vitals: l'educació, el mercat laboral i la salut.

L'anàlisi dels punts d'inflexió en les seves trajectòries, així com de les barreres i oportunitats amb les que es troben per transitar a la vida adulta, han permès identificar els tres eixos d'actuació que guien les recomanacions. En definitiva, es tracta d'orientacions que persegueixen el foment de trajectòries educatives d'èxit, facilitar la incorporació d'aquests joves al mercat laboral, així com maximitzar els escenaris d'accés i ús satisfactori de la informació i serveis en relació a l'àmbit de la salut. Tot plegat, amb la finalitat d'afavorir que aquests joves puguin avançar en condicions d'igualtat en la seva transició a la vida adulta, en una conjuntura com l'actual, fortament marcada per la crisi econòmica, social i política.

La guia aporta, a més a més, exemples de bones pràctiques que fomenten la cohesió i integració social dels joves amb experiències familiars d'immigració.

Metodologia i resultats de la recerca

Aquesta recerca ha utilitzat diverses tècniques de recollida i anàlisi de la informació, tals com l'explotació de fonts secundàries, entrevistes focalitzades a experts i entrevistes en profunditat a joves amb experiències familiars d'immigració d'origen marroquí, romanès i equatorià en dos municipis: Badalona i El Vendrell. Aquestes dues localitats van ser seleccionades pel fet de constituir models prou diferents pel que fa a la grandària, tipus d'estructura productiva, impacte de la crisi econòmica, així com en relació als patrons d'assentament migratori i les polítiques orientades a la població d'origen immigrant. Ambdós són municipis amb un important assentament de població procedent de països no comunitaris que porten anys desenvolupant polítiques públiques orientades a la cohesió i integració social d'aquests col·lectius.

Per tal de conèixer les actuacions polítiques de les administracions locals triades, foren entrevistats 26 tècnics locals de les àrees políti-

ques d'immigració, inserció sociolaboral i salut, així com treballadors i treballadores socials i educadors socials.

Per altra banda, amb la finalitat d'estudiar les trajectòries vitals i les formes de transitar al món adult dels i de les joves amb experiències familiars d'immigració es van realitzar 41 entrevistes en profunditat a joves, d'entre 18 i 25 anys, nascuts a Catalunya o que havien arribat amb els pares abans de complir els 14 anys d'edat i amb orígens familiars procedents del Marroc, Romania i Equador, residents a Badalona i a El Vendrell.

En l'última fase de la investigació es van realitzar dos tallers participatius de retorn dels resultats amb els tècnics i professionals de l'administració de les dues localitats, que van permetre la discussió directa de les troballes amb els agents del territori implicats en la gestió de la diversitat. Els resultats d'aquests tallers han quedat incorporats a la present Guia.

II. Estratègies desenvolupades pels fills i filles de les famílies immigrants

En el transcurs d'aquests dos anys d'intensa recerca i de treball en equip interdisciplinar s'ha aconseguit identificar actuacions concretes per afavorir la gestió de la interculturalitat com a eix transversal en les polítiques socials. La nostra recerca contribueix així a la cohesió social aportant una mirada analítica a la vida d'aquests fills i filles de famílies immigrades, identificant aspectes clau per assolir trajectòries educatives d'èxit, la seva incorporació al mercat laboral, així com un accés i ús satisfactori de la informació i serveis en l'àmbit de la salut, especialment de la salut sexual i reproductiva (SSR).

Quan parlem dels fills i filles de les famílies immigrades, parlem d'una població que s'ha educat en el sistema educatiu català, amb trajectòries més o menys dilatades en funció de l'edat d'arribada a Espanya. En el moment de l'entrevista, la majoria dels i les joves estudiaven, ja sigui a la universitat, a cicles formatius de grau superior o de grau mig. Alguns havien abandonat els estudis i altres ho havien fet a l'època de creixement econòmic, motivats per les facilitats d'accés que ofería el mercat laboral. Amb la recessió, aquests mateixos joves s'havien tornat a incorporar al sistema educatiu. Estem parlant, per tant, de trajectòries educati-

ves molt diferents entre si, amb una variabilitat que també existeix entre els joves autòctons.

A nivell laboral, és una població marcada per la conjuntura de crisi econòmica i les dificultats d'incorporació laboral dels joves. Molts dels entrevistats combinen feina i estudis, amb les consegüents dificultats que això representa. D'altres només treballen o només estudien; mentre uns altres es troben en situació de desocupació.

En relació a l'àmbit de la salut, els joves entrevistats segueixen uns patrons molt similars a la resta de joves de la seva edat a Catalunya i a Espanya pel que fa a comportaments, estils de vida i conductes de risc. Són joves, en general, ben informats sobre com cuidar la salut i coneixedors dels mètodes de prevenció de les Infeccions de Transmissió Sexual (ITS) i la SSR, malgrat que no sempre els posen en pràctica. Es tracta de joves amb bona salut però en ocasions fan un consum excessiu de substàncies additives com el tabac, l'alcohol o altres drogues, o practiquen sexe sense protecció, conductes de risc que poden condicionar el seu futur.

Com a resultat de la recerca, a continuació es defineixen diferents estratègies individuals i col·lectives que desenvolupen els i les joves entrevistats:

Quanta més formació, millor ocupació

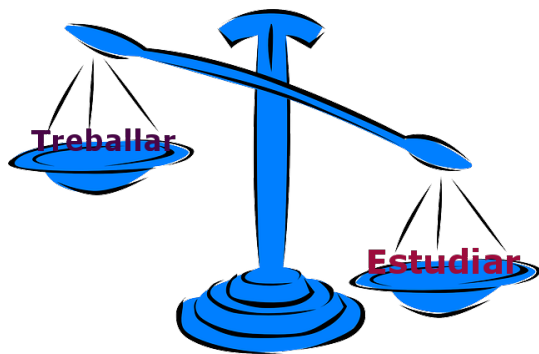
Els i les joves entrevistats doten de valor a l'obtenció de titulacions acadèmiques per fer front al seu futur laboral.

Un fet compartit per aquests joves amb experiències familiars d'immigració és la creença en la formació com a eina d'integració econòmica i laboral, que permet la precarietat i la discriminació, i confien també en la inversió educativa com a garantia de mobilitat

social. La majoria dels i les entrevistades consideren absolutament necessari formar-se per tenir una mínima possibilitat d'accés al mercat laboral, ja sigui en professions de qualificacions mitges-baixes o altes. Destaca el fet que els joves entrevistats universitaris seran, quan acabin els seus estudis, la primera generació de la família que comptarà amb estudis superiors.

Compaginar estudis i feina: una inversió de futur

La cerca de feina, sovint no formal i utilitzant les xarxes familiars i d'amistat, permet a molts dels joves entrevistats continuar o ampliar la seva formació acadèmica, evitant renunciar prematurament a optar a millors ocupacions en un futur.

La compaginació d'estudis i feina és un fet més distintiu de les classes treballadores que, malgrat no ser generalitzada entre els joves entrevistats, apareix en una part important

de les trajectòries educatives analitzades. La majoria de joves que compaginen feina i estudis ho fan més per necessitat econòmica que no pas per un motiu emancipatori. La dedicació laboral d'aquests joves és majoritàriament de tipus auxiliar i complementària de la trajectòria educativa. Així, independentment de les hores que hi dediquin o la intensitat de la feina, aquesta és vista com un ajut a l'estudi en el context d'unes condicions econòmiques familiars que impedeixen estudiar a temps complet.

Feia el batxillerat nocturn, començaven les classes a les cinc i mitja de la tarda, i jo sortia a les cinc de treballar. Bé, havia d'anar ràpid per entrar a classe, i sempre arribava tard a primera hora...però sempre. També faltava molt perquè treballava moltes hores. Vaig estar com un mes treballant 12 hores i clar...sortia...de 8 del matí a 8 de la tarda...i arribava a última hora, o sigui... em perdia 4 classes. Trofink, 23 anys.

Començar a treballar: una experiència que pot comptar

Les xarxes informals de familiars i amics i els convenis de pràctiques de diferents organismes educatius representen per als i les joves entrevistats estratègies clau per inserir-se al mercat laboral, ja sigui formal o informal.

La majoria de joves desconeix els dispositius institucionals o no confia prou en la seva eficiència. Entre aquells quei n'han fet algun ús, opinen que són de poca utilitat a l'hora de trobar feina, tot i que en alguns casos reconeixen que poden servir per accedir a informació sobre ofertes laborals. Davant aquesta situació, els joves utilitzen altres vies d'accés al mercat laboral que els permeten accedir a la seva primera ocupació, tot i que sovint es tracta de feines informals tals com despatxar en un comerç familiar o bé cuidar infants o treballar en feines de temporada vinculades a l'hostaleria. També destaca la importància que s'atorga a les pràctiques professionals en alguna de les trajectòries analitzades. Aquest és el cas de l'Alejandro, de 22 anys, que va ser contractat durant 3 mesos per l'empresa de construcció on va desenvolupar les pràctiques del cicle formatiu de grau mitjà d'auxiliar administratiu.

Tot i l'actual conjuntura econòmica i la directa afectació, s'aprecia una bona predisposició cap a l'accés al mercat laboral per part dels joves. En aquest sentit, expressen cert optimisme respecte al seu futur i molts d'ells i elles s'imaginen treballant a mig termini.

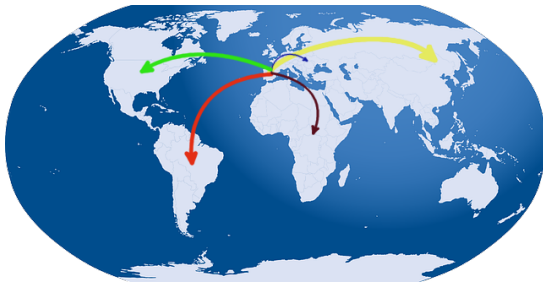
En cinc anys espero estar ja treballant en una entitat financera, no sé si bancària, financera o el que sigui. Sí, treballant ja. Maikel, 20 anys.

Si tot surt bé, [em veig] amb treball. Ja estudiant no ho crec. Si estudiés potser serien dos o tres anys més, però no crec que segueixi molt més. Però sí amb treball, i espero que independentzada,... espero. Paula, 21 anys.

D'aquesta manera, els joves entrevistats s'inicien en el mercat laboral de manera informal, temporal i precària; si bé aprofiten i mantenen els contactes, davant la possibilitat que en un futur els puguin ser útils a l'hora d'estabilitzar-se i progressar en la seves ocupacions.

La reemigració i el retorn com a estratègies per a la cerca de feina

La trajectòria migrant familiar i les xarxes que mantenen amb familiars i membres de la comunitat migrant residents a altres països d'Europa, pot esdevenir una alternativa laboral per als i les joves entrevistades.

Les competències interculturals i lingüístiques que aquests joves han desenvolupat

gràcies a la trajectòria migrant de la família, provoca que alguns/es contemplin la possibilitat de sortir de Catalunya com una estratègia d'inserció laboral viable en un futur a curt o mig termini. La intenció d'emigrar va sovint acompanyada d'una disponibilitat de recursos tangibles i simbòlics que els diferencien dels seus homòlegs autòctons, com ara la llengua o el fet de comptar amb parents que visquin a l'estranger,

A França, òbviament que a França... suposo que treballant, no? Perquè ja va sent hora... És que a França es troba treball molt ràpid, a l'aeroport. Jo em veig a l'aeroport, allà... en Check Out, saps? Però no sé... Alegria, 20 anys

Estil de vida saludable; estar sa físicament i mentalment

Els joves entrevistats són nois i noies que es perceben amb bona salut i estils de vida força saludables. El concepte de salut l'associen amb l'absència de malalties, estar bé, estar sa físicament i mental i opinen que cal tenir cura d'un mateix i evitar les conductes de risc.

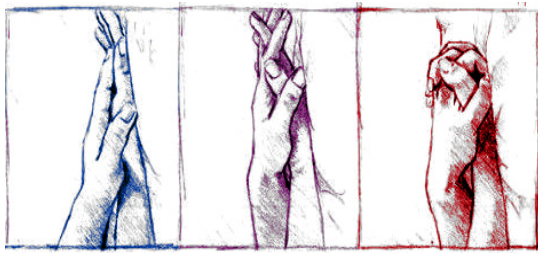
Afirmen que una persona sana és aquella que fa esport, menja sa i adopta precaucions a l'hora de mantenir relacions sexuals.. L'Adam per exemple, té 22 anys i fa atletisme: es considera una persona sana perquè fa esport, no

fuma, no beu i no pren drogues. Altres, com l'Stephania, ho plantegen així:

Una persona sana és algú que no begui, no fumi, no es fiqui res. A veure, jo sóc bevedora quan surto de festa, que són uns dos cubates o tres. I fumadora, doncs la veritat que a vegades...mai...a lo millor estic tan feliç, tan contenta que dic "dóna-me'n un" i ja... No és que begui tots els dies ni tots els caps de setmana. Stephania, 23 anys.

Relacions de parella; una relació entre iguals

Els valors que els i les joves entrevistats assenyalen com a principals en les relacions de parella són el respecte, la confiança, l'amistat, l'amor, la companyia, la responsabilitat, l'equilibri, la sinceritat, el recolzament, el compromís, la complicitat i la comunicació.

En general, comparteixen la idea que les relacions de parella han de ser entre "iguals", en el sentit d'igualtat entre nois i noies, i que les

decisiones s'han de prendre conjuntament a través del diàleg. Tant nois com noies reconeixen que elles són més actives en aquest procés:

Ella decideix, jo em deixo portar, Trofink 23 anys.

Jo porto els comptes perquè ell no té temps, les dones ho volem tenir tot més controlat, Carla, 22 anys.

Pensen que les seves relacions són diferents de les que tenien els seus pares, però que van canviant al llarg del temps i a mesura que es fan grans. Tots valoren que actualment hi ha més llibertat i això afavoreix l'inici de les relacions en edats molt joves.

Coneixement i ús dels serveis de salut

Coneixen els serveis de salut generals, principalment el Centre d'Atenció Primària (CAP) i l'Hospital de zona en cas d'urgència. En fan ús quan ho necessiten, en cas de malaltia i, poques vegades, per prevenció. La seva valoració és que, en general, no han tingut problemes després de l'aplicació de les noves normatives i disposicions, ni coneixen cap persona que n'hagi tingut. En general la seva experiència com usuaris és positiva. Tot i tenir coneixement dels

serveis de salut i del sistema sanitari, i coincidint amb les dades aportades per l'Agència de Salut Pública (2011), alguns joves no coneixen els serveis especialitzats (com ara els centres de SSR) i la majoria no els utilitza de forma habitual. De fet, fan poques referències a la necessitat d'utilitzar aquests serveis o recursos. Quan els coneixen, en canvi, sí els utilitzen, principalment les noies.

III. Recomanacions per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat en els àmbits educatiu, laboral i de la salut

Donat que els i les joves amb experiències familiars d'immigració consideren que la formació és una eina d'integració econòmica i laboral, i que la inversió educativa facilita la mobilitat social, *cal desenvolupar accions de suport a les seves trajectòries*

ORIENTACIONS

Impulsar programes de suport i processos d'orientació acadèmica i professional entre els joves i les famílies per tal d'informar sobre les oportunitats que ofereixen els diversos tipus d'opcions formatives i titulacions.

- Reconèixer el suport i el valor que les famílies immigrades atorguen a l'educació en el marc dels propis projectes dels i les joves i impulsar, entre les famílies i els joves, processos d'acompanyament a l'escolarització i d'orientació de l'oferta acadèmica i professional existent en el territori de manera àmplia i efectiva. Considerar tant l'existència i l'abast d'aquestes expectatives individuals i familiars com les oportunitats acadèmiques i laborals que ofereixen els diferents tipus de formacions i titulacions.
- Impulsar un treball sistemàtic i aprofundit de sensibilització entre els agents educatius centrat en la visibilització de les condicions que afavoreixen l'èxit i la continuïtat educativa entre els fills i filles de famílies immigrades i que sigui qüestionador de les representacions escolars i socials i els prejudicis i preconcepcions existents.
- Desenvolupar accions i modalitats formatives que permetin compaginar estudis i feina, una situació que apareix en gran part de les trajectòries educatives dels joves de família immigrada. Prendre consciència de que aquesta situació respon a necessitats econòmiques familiars més que no pas a motius emancipatoris i resulta de tipus auxiliar i complementària a la inversió educativa.
- Oferir suports econòmics i beques d'escolarització a joves en situació de major vulnerabilitat, per tal d'impulsar trajectòries educatives d'èxit i combatre el risc **d'abandonament prematur del sistema formatiu i de desànim i desmotivació.**

- Establir programes que, malgrat les reduccions pressupostàries de les administracions i la disminució del nombre de projectes i serveis educatius de suport a l'escolarització, no minvin la capacitat de resposta d'aquests ni endureixin les condicions d'accés a les prestacions, tot reduint les oportunitats dels fills i filles de famílies immigrades.

A tall d'exemple, algunes institucions educatives han impulsat programes propis

de suport econòmic i acadèmic. Així l'*Associació Amics del Fontseré* és una iniciativa que neix a una institució educativa amb l'objectiu de dotar de finançament a joves que desitgin continuar estudis post-obligatoris (cicles i batxillerat) i no puguin per motius econòmics¹.

¹ Per a més informació, veure <http://www.ieseduardfontseré.net/2013/09/beques-amics-del-fontseré/>

Pel que fa a l'impacte en els resultats escolars, donat que el grup d'iguals es revela com un element important en les trajectòries de tots els i les joves, en termes tant negatius com positius, cal desenvolupar dinàmiques que promoguin la vinculació escolar de l'alumnat

ORIENTACIONS

Impulsar processos conduents a l'acumulació de capital social positiu i promoure dinàmiques pro-acadèmiques de cohesió grupal conduents a facilitar la vinculació escolar

- Possibilitar que els processos d'incorporació dels fills i filles de famílies immigrades a l'escola es produeixi en entorns normativitzats i no en espais segregats que, encara que aparentment es construeixen com a més segurs i propers a les necessitats d'aquest joves, posen en evidència la necessitat d'articular una resposta inclusiva per part de la institució.
- Considerar a les institucions educatives l'impacte que pot tenir l'articulació de les diverses tecnologies organitzatives. La segregació educativa dins dels centres escolars a través de la classificació en grups-classe diferenciats per nivell acadèmic o l'existència de dispositius específics per atendre l'alumnat d'origen estranger és un dels factors que afecta negativament a les trajectòries escolars. Ser conscients des dels centres escolars que la segregació per nivells pot esdevenir també un fre al manteniment de les xarxes d'amis-

tat, incidint negativament en la continuïtat relacional i en la reificació d'estereotips.

- Fomentar que el professorat, tant a l'etapa d'educació primària com a la de secundària, treballi de forma coordinada i integral l'acollida i atenció de l'alumnat nouvingut, més enllà de la tasca que puguin desenvolupar els professors d'atenció específica, o els mateixos tutors.

A tall d'exemple esmentar el projecte de la *Companyia de Teatre de l'institut Pablo Ruiz Picasso*², iniciativa que des del centre educatiu es proposa aconseguir un treball que implica moltes disciplines i un plus d'exigència –social i acadèmic– específic i rigorós que serveixi de guia a joves en un context desafavorit socialment.

- Impulsar el treball en xarxa entre les entitats educatives del territori i propiciar la utilització dels serveis públics que estan a disposició general, a fi de potenciar dinàmiques pro-acadèmiques de cohesió grupal fora dels

² Per a més informació, veure http://www.xtec.cat/iespicasso/teatre_2007/traj.htm

horaris lectius i promoure la vinculació escolar dels alumnes d'origen immigrant.

A tall d'exemple, esmentar tant el programa de *formació i circ social de l'Ateneu Popular 9 barris*³ com el projecte *Teixint cultures: elaboració de contes bilingües d'arreu del món*⁴. El

3 Per a més informació, veure <http://www.ateneu9b.net/content/lateneu-popular-de-nou-barris>

4 Per a més informació, veure <http://teixintcultures.wordpress.com/projecte-teixint-cultures/origen-del-projecte/>

primer, és una proposta de formació artística i d'educació en valors encaminada a la transformació de la persona i el seu entorn més immediat dirigit a joves d'educació secundària; el segon és un programa basat en les experiències anomenades “*dual-language*”, avui esteses tant al Canadà com a nombrosos països anglosaxons, que busquen la recuperació de la tradició oral de les famílies immigrades.

Donat que una part dels joves sense feina correspon al perfil de joves amb baixos nivells de qualificació assolida, que han quedat fora del sistema educatiu i formatiu, cal implementar programes i accions que fomentin la seva inserció laboral i/o el retorn al sistema educatiu

ORIENTACIONS

Establir programes i accions a través de l'educació i la formació ocupacional que reforcin no només la qualificació específica d'aquests joves, sinó també altres competències bàsiques i transversals, així com la motivació, l'autoconfiança i l'autoestima

- Afavorir la coordinació entre les institucions i les entitats locals a fi i efecte de configurar dispositius estables que puguin identificar les persones joves que abandonen el sistema educatiu de forma prematura i oferir, des d'una aproximació holística, serveis i programes capaços d'atendre les necessitats específiques de cada jove.
- Desenvolupar accions directes orientades als i les joves que puguin millorar la formació i l'ocupabilitat dels que es troben en situació d'atur i no han finalitzat l'Educació Secundària Obligatòria. Aquestes accions haurien de contemplar tant dispositius que ofereixin certificacions de professionalitat com proporcionar recursos als joves, professionals i emocionals (motivació, autoestima, etc.), per tal de reenganxar-se dins de la formació reglada i/o incrementar les seves oportunitats d'inserció laboral.

A tall d'exemple, tant el programa *Support Intensiu a la Inserció Laboral dels Joves*, impulsat per l'IMPO (Institut Municipal de Promoció de l'Ocupació)⁵, com el programa *Els Joves per l'Ocupació*, implementat a El Vendrell a iniciativa del *Servei d'Ocupació de Catalunya* (amb cofinançament del Fons Social Europeu)⁶, combinen formació dirigida a potenciar el desenvolupament de competències bàsiques, amb itineraris professionalitzadors i pràctiques.

- Per tal de millorar **la connexió entre empresaris i formació professional i poder millorar la motivació del joves, es recomana incorporar** *partners* procedents del món empresarial que assumeixin una part important de la formació. Per al cas específic de joves d'origen immigrant de determinats perfils, la implicació dels empresaris és clau per garantir la posterior inserció laboral, sobretot a l'hora de superar la discriminació de què poden ser víctimes durant els processos de selecció.

5 Per a més informació, veure <http://www.impo.cat/>

6 Per a més informació, veure <http://www.leina.org>

A tall d'exemple, la iniciativa de la denominada *École de la 2ème chance* (E2C) (Escola de la "Segona Oportunitat")⁷, impulsada des de l'Ajuntament de Marsella

⁷ Trobareu informació adicional sobre l'experiència a: http://citie-sofmigration.ca/good_idea/second-chance-school/

l'any 1997, com a programa pilot finançat per la Comissió Europea, recupera la figura de l'aprenent i reforça **la connexió entre empresaris i formació professional, amb la finalitat de reenganxar als joves que han abandonat prematurament el sistema educatiu.**

Atès que molts fills i filles de famílies immigrants compten amb una xarxa social limitada i poc diversificada, que els dificulta inserir-se laboralmente més enllà dels sectors on s'havia concentrat bona part de la generació dels seus pares (p.e. construcció, hostaleria, servei domèstic, etc.) i que, a més a més, perceben que són discriminats en l'accés a una feina, (especialment els de confessió musulmana), calen eines d'intervenció social innovadores, que promoguin la relació entre persones, per tal de superar aquests obstacles

ORIENTACIONS

Impulsar la mentoria social i professional⁸ com a eina d'intervenció que proporciona suport individualitzat a joves en risc d'exclusió que no tinguin prou xarxa i contactes per trobar feina i que han de fer front sovint a processos de discriminació (per raons ètniques, religioses, etc.) en l'accés al treball

- Potenciar des de l'administració que el teixit empresarial s'impliqui a nivell local en projectes de mentoria amb joves en risc d'exclusió social, que permetin apropar-los al funcionament quotidià d'una empresa i això pugui millorar la seva autoestima i motivar-lo a seguir formant-se i a desenvolupar tot el seu potencial. El projecte "*CoachExit*", impulsat per la Fundació Exit, adreçat a vo-

⁸ Es pot trobar més informació, documentació i bibliografia sobre la mentoria a la pàgina web <http://www.mentoriasocial.org>

luntari corporatiu d'empreses socialment responsables, en constitueix un exemple⁹.

- Incorporar mòduls de pràctiques professionals en tots els dispositius formatius i educatius, per tal d'aproximar el mercat de treball al jove i afavorir que el contacte directe amb persones del món laboral implicades en la seva formació permeti superar les barres de la discriminació.
- Impulsar accions que contribueixin a augmentar la conscienciació, comprensió i valoració de la gestió de la diversitat i de la inclusió dins del mercat laboral i del món empresarial.

⁹ Per a més informació, veure: <http://www.fundacionexit.org/proyecto-coach/>

Donat que una part dels joves fills i filles de famílies immigrants es plantegen l'emigració a l'estranger com a estratègia de creixement personal o exclusivament com de cerca de feina i molts d'ells poden fer ús tant de recursos personals vinculats al seu origen, com de recursos familiars i comunitaris amb què compten fora, cal posar en valor les seves competències interculturals per tal que puguin rendibilitzar-les en un món globalitzat

ORIENTACIONS

Potenciar les competències interculturals i lingüístiques d'aquests/es joves, a fi d'ampliar les seves possibilitats d'inserció laboral i d'emprendre projectes propis amb una projecció internacional

- Potenciar la certificació dels idiomes en què aquests joves han estat instruïts a casa o en l'àmbit familiar i comunitari, per tal que els pugui ser reconeguda i valorada en el context professional.
- Creació de serveis d'informació i/o assessoria per als joves que tinguin un projecte d'emigració, de reemigració o de retorn al país d'origen. En aquest sentit, a tall d'exemple, és interessant mencionar l'ampliació de l'àmbit d'actuació que ha tingut el SAIER (*Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats*), un dels serveis de referència a la ciutat de Barcelona per a l'acollida de la població nouvinguda i per a la integració de població immigrada. El "nou" SAIER ha incorporat, dins la seva cartera de serveis,

l'assessorament al conjunt de la ciutadania barcelonina sobre temes relacionats amb l'emigració, per tal d'adaptar-se a les dinàmiques dels fluxos de mobilitat actual¹⁰.

- Formar joves fills i filles de famílies immigrants amb trajectòries d'èxit per assessorar altres joves. Aquesta acció implicaria, a nivell local, crear dispositius d'orientació que es nodreixin de les competències interculturals de joves que han experimentat processos migratoris en primera persona o a través de les seves famílies i que han adquirit tot un seguit de competències interculturals vinculades al fet d'experimentar un procés d'incorporació en un context lingüístic, social i cultural diferent. Aquest rol de formadors a la vegada els convertiria en referents d'altres joves d'origen immigrant i contribuiria a reduir la seva estigmatització social.

¹⁰ Veure el tríptic informatiu a: <http://www.bcn.cat/novaciutadania/pdf/saier/SAIER.fullet.ca-es.pdf>

Malgrat que els joves participants en l'estudi presenten un bon estat de salut, cal tenir en compte que són freqüents els comportaments i conductes de risc. Aquest tipus de pràctiques que realitzen ocasionalment o de forma continuada no són valorades com situacions de perill, ja que creuen que l'impacte és mínim. Per aquesta raó és fonamental implementar programes i realitzar accions que fomentin estils de vida saludables

ORIENTACIONS

Impulsar els programes de salut a l'escola, des de primària, que contemplin la prevenció de les conductes de risc en relació al consum de substàncies i fomentin estils de vida saludables

- Treballar de manera transversal a les escoles i instituts tots aquells aspectes relacionats amb la salut, alimentació, esport, sedentarisme, etc., amb la finalitat que els infants i adolescents integrin aquestes pràctiques en la seva vida diària i les relacionin amb un bon manteniment de la salut.
- Sensibilitzar sobre les conseqüències del consum de substàncies i conductes de risc en general. En aquest sentit, és important informar i formar als infants i joves sobre els efectes nocius de les drogues, així com de les conseqüències del seu ús a mig i llarg termini. És important maximitzar els riscos per fer front a la minimització que ells i elles en fan.
- Amb la finalitat de evitar els embarassos no desitjats i les malalties de transmissió sexual, informar i educar sobre la sexualitat i les relacions sexuals donat que s'inicien en edats molts primerenques, són de curta durada i, sovint, encadenades. Formar en mesures de protecció i establir recursos materials perquè estiguin a l'abast dels joves.
- Treballar amb les famílies, tant des dels centres educatius com des dels centres de salut, la salut dels infants i adolescents, les conductes de risc i la salut psicoafectiva. És important la participació de les famílies en la prevenció de les conductes de risc, per tal d'afavorir el diàleg entre ells i la conscienciació de tots.
- Detecció precoç de casos que requereixin atenció específica, en relació a l'estrès emocional que suposa el procés migratori, les relacions tòxiques o el consum de substàncies.
- És fonamental establir equips de coordinació entre els centres de salut i els centres educatius per dissenyar els programes, les intervencions i avaluacions corresponents, així com la participació dels joves i adolescents en el disseny de les activitats.

Donat l'inici precoç de les relacions sexuals, els canvis freqüents i la poca percepció del risc, cal treballar des d'edats primerenques l'afectivitat i la prevenció per tal que siguin capaços de desenvolupar relacions de parella i sexuals sense risc

ORIENTACIONS

Treballar l'educació sexual des de secundària, contemplant la diversitat cultural i la interculturalitat, i tots els aspectes que interactuen en les relacions de parella: afectivitat, respecte, sentiments, plaer

- Treballar les relacions de parella des d'una visió que inclou el plaer, els sentiments, les emocions i l'afectivitat, fomentant la comunicació, el respecte i la condició d'iguals, tot desenvolupant programes transversals de prevenció de la violència de gènere.
- Desplegar programes específics de prevenció de l'embaràs i prevenció de les ITS a través de l'ús adequat dels mètodes anticonceptius, informant i formant sobre els diferents mètodes anticonceptius i fent-ne distribució.
- Formació i sensibilització específica sobre les ITS, concretament el VIH-Sida per elimi-

nar l'estigma social que acompanya la malaltia i als afectats.

- Coordinació entre totes les entitats que treballen la Salut Sexual i Reproductiva (SSR) i la prevenció de les ITS, conjuntament amb les institucions locals per aglutinar esforços i assolir sinèrgies en l'acció, actualitzant i adequant les polítiques (intervencions) locals sobre SSR i prevenció de les ITS.
- Formació continuada dels professionals de l'educació per part dels professionals de l'àmbit de la salut, en matèria de prevenció de conductes de risc i foment de les relacions afectives saludables.
- Participació dels joves durant totes les etapes dels programes que es realitzen: disseny, desenvolupament i avaluació. Tanmateix, fer-los partíceps de l'elaboració de materials.

Donat el desconeixement i ús minoritari dels centres especialitzats en Salut Sexual i Reproductiva, cal dissenyar instruments que assegurin l'accessibilitat i ús dels recursos de SSR per part dels joves

ORIENTACIONS

Establir i fer visibles recursos locals, públics, adequats a les necessitats dels joves, dissenyats amb la seva participació, i que contemplin la diversitat cultural

- Dissenyar programes amb metodologies participatives i innovadores que permetin apropar la SSR als joves i adolescents i que

prioritzin la prevenció de les ITS i l'embaràs en l'adolescència.

- Realitzar una atenció directa als joves, que sigui d'accés flexible i sense la presència dels pares si els joves no ho demanen, que garanteixi l'atenció continuada a aquells joves que així ho requereixin.

- Derivar a especialistes quan la situació ho requereix, sense llistes d'espera i amb una bona comunicació entre els professionals que eviti portes giratòries i temps d'espera excessivament llarg.
- Dissenyar fulletons informatius dirigits a joves i pares per distribuir als centres educatius, associacions d'immigrants, espais, etc, amb la finalitat de que arribin a tots els joves i famílies de la localitat.
- Dissenyar Webs informatives que divulguin informació sobre la SSR, les ITS i les mesures de prevenció per assegurar que els joves tenen informació de qualitat accessible i en poden fer ús.
- Fer visibles els centres d'atenció en SSR i apropar-los als joves a través de campanyes de difusió i accessibilitat, que poden ser difoses des dels centres educatius, centres d'atenció primària, organismes locals i administració. Han de ser serveis de proximitat i participatius.
- Coordinació i treball en xarxa entre els centres de salut, els centres educatius i les entitats que treballen amb els joves per evitar duplicitats en les intervencions i optimitzar recursos humans i materials.
- Avaluar els recursos i les activitats per implementar accions de millora i recollir dades de manera sistemàtica per tenir evidències sobre el context i la realitat dels joves.

Centre d'Estudis i Recerca en Migracions
Universitat Autònoma de Barcelona

Amb la col·laboració de:

Kartik Malik

Focus on International Migration n° 3

Guía de recomendaciones

para la mejora de la gestión de la diversidad
en los ámbitos de la educación,
mercado laboral y salud

Programa **recerCaixa**
Convocatoria de ayudas a la investigación RecerCaixa 2011

GUÍA DE RECOMENDACIONES

para la mejora de los modelos y actuaciones de gestión de la diversidad en los ámbitos de la educación, mercado laboral y salud

Proyecto de investigación: RECERCAIXA. *Hijos e hijas de familias inmigrantes en Catalunya: gestión de la interculturalidad para la cohesión social (2012-2014)*

Programa RecerCaixa.

Convocatoria de ayudas a la investigación RecerCaixa. 2011

Investigadora principal: Dra. Carlota Solé i Puig (Universitat Autònoma de Barcelona)

Equipo investigador: Dra. Rosalina Alcalde, Dra. Beatriz Ballestin, Dra. Silvia Carrasco, Dra. Marta Bertrán, Dra. Ainhoa Flecha, Sra. Cristina Hernando, Dr. Jordi Pàmies, Dra. Sònia Parella, Dra. Alisa Petroff, Dra. Maribel Ponferrada, Dra. Núria Roca, Dra. Olga Serradell, Dra. Teresa Sordé y Sra. Carme Vega

Equipo de trabajo de campo: Jennifer Márquez, Óscar Segura y Marina Girona

Focus on international migration és una col·lecció d'accés obert promoguda i coordinada pel **CER-Migracions** de la UAB, centre de recerca interdisciplinària per a l'estudi de les migracions internacionals. L'objectiu de la col·lecció és consolidar un espai online de divulgació acadèmica que permeti fer arribar a la comunitat científica i al públic general interessat, treballs inèdits individuals i col·lectius que suposin rellevants aportacions teòriques, empíriques i/o metodològiques per a l'estudi de les migracions internacionals.

Focus on international migration es una colección de acceso abierto promovida y coordinada por el **CER-Migracions** de la UAB, centro de investigación interdisciplinar para el estudio de las migraciones internacionales. El objetivo de la colección es consolidar un espacio online de divulgación académica que permita hacer llegar a la comunidad científica y al público general interesado, trabajos inéditos individuales y colectivos que supongan relevantes aportaciones teóricas, empíricas y/o metodológicas para el estudio de las migraciones internacionales.

Focus on international migration is an open access collection promoted and coordinated by **CER-Migracions** (UAB), interdisciplinary research center for international migration study. The main aim of the collection is to consolidate an online resource for dissemination of relevant individual and collective works to the academic community and the wider public. The collection will include relevant theoretical, empirical and/or methodological contributions for the study of international migrations.

Focus on international migration est une collection d'accès libre promue et coordonnée par le **CER-Migracions** de l'UAB, centre de recherche interdisciplinaire spécialisé dans l'étude des migrations internationales. La collection a pour mission de renforcer un espace en ligne de divulgation académique à la communauté scientifique et à tout public intéressé, des ouvrages inédits, individuels et collectifs, qui impliquent des contributions importantes au niveau théorique, empirique et/ou méthodologique concernant l'étude des migrations internationales.

Editorial Committee:

Dra. Carlota Solé (CER-Migracions, UAB)
Dra. Sílvia Carrasco (CER-Migracions, UAB)
Dra. Marta Bertran (CER-Migracions, UAB)
Dr. Jordi Pàmies (CER-Migracions, UAB)
Dra. Sònia Parella (CER-Migracions, UAB)
Dra. Teresa Sordé (CER-Migracions, UAB)

For additional inquires and/or submission of proposals, send an email to: cr.migracions@uab.cat

Focus on International Migration n° 3

Guía de recomendaciones para la mejora de los modelos y actuaciones de gestión de la diversidad en los ámbitos de la educación, mercado laboral y salud

©del texto: CER-Migracions (UAB)

©de la ilustración de la cubierta: Kartik Malik

Diseño y maquetación:

Joan Buxó

Edición:

Universitat Autònoma de Barcelona
CER MIGRACIONES / Servei de Publicacions
Edifici A. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
T. 93 581 21 20
sp@uab.cat
<http://publicacions.uab.cat>

ISBN 978-84-490-6285-8

FOCUS ON INTERNATIONAL MIGRATION está sujeto a una licencia de uso Creative Commons:

Reconocimiento – No Comercial – Sin Obra Derivada (by-nc-nd): No se permite un uso comercial de la obra original ni la generación de obras derivadas.

Agradecimientos a:

Todas aquellas personas, técnicos, jóvenes y asociaciones que han participado en el proyecto durante estos años, aportando tanto su experiencia personal como institucional.

Nuestros agradecimientos a personas, organismos, asociaciones y entidades que han participado tanto en el trabajo de campo como en los talleres participativos de devolución de resultados en los distintos municipios donde se ha realizado el trabajo de campo, con la finalidad de consensuar las pautas de actuación y líneas estratégicas.

Así también, queremos agradecer especialmente a los Servicios Sociales de El Vendrell y a los Servicios Básicos de Atención Social de Badalona por su colaboración e implicación en el proyecto.

Índice

I. Presentación	6
II. Estrategias desarrolladas para los hijos e hijas de las familias inmigrantes.....	8
III. Recomendaciones para la mejora de los modelos y actuaciones de gestión de la diversidad en los ámbitos educativo, laboral y de la salud	13

I. Presentación

Esta guía de recomendaciones ha sido elaborada por un equipo de investigadoras e investigadores miembros del CER-Migracions, especialistas de distintas disciplinas. El CER-Migracions es un centro de investigación de la UAB, creado en 2009, orientado hacia los estudios interdisciplinarios sobre las migraciones internacionales. La guía se dirige a organizaciones de carácter público y privado, tales como asociaciones, colectivos de ciudadanos o administraciones públicas, así como a todos aquellos organismos y grupos en los que se encuentran representados los ciudadanos y ciudadanas de Catalunya. Su objetivo es aportar herramientas para mejorar la cohesión social entre los y las jóvenes catalanes.

Las recomendaciones contenidas en este documento son resultado de la investigación cualitativa realizada entre los años 2012-2014, titulada *Hijos e hijas de familias inmigrantes en Catalunya: gestión de la interculturalidad para la cohesión social*. En esta investigación se han estudiado las trayectorias vitales y las transiciones a la vida adulta de jóvenes entre 18 y 25 años con experiencias familiares de inmigración y con orígenes familiares en Marruecos,

Rumanía y Ecuador. Se han analizado tres ámbitos especialmente relevantes en sus trayectorias vitales: la educación, el mercado laboral y la salud.

El análisis de los puntos de inflexión en sus trayectorias, así como las barreras y oportunidades con las que se encuentran para transitar hacia la vida adulta, ha permitido identificar los tres ejes de actuación que guían las recomendaciones. En definitiva, se trata de orientaciones que persiguen el fomento de trayectorias educativas de éxito, facilitar la incorporación de estos jóvenes al mercado laboral, así como para maximizar los escenarios de acceso y uso satisfactorio de la información y servicios en relación al ámbito de la salud. Todo ello, con el fin de favorecer que estos jóvenes puedan avanzar en condiciones de igualdad en su transición a la vida adulta, en una coyuntura como la actual, fuertemente marcada por la crisis económica, social y política.

La guía aporta, además, ejemplos de buenas prácticas que fomentan la cohesión e integración social de los jóvenes con experiencias familiares de inmigración.

Metodología y resultados de la investigación

Esta investigación ha utilizado técnicas de recogida y análisis de la información, tales como la explotación de fuentes secundarias, entrevistas focalizadas a expertos y entrevistas en profundidad a jóvenes con experiencias familiares de inmigración de origen marroquí, rumano y ecuatoriano en dos municipios: Badalona y El Vendrell. Estas dos localidades fueron seleccionadas por el hecho de constituir modelos suficientemente diferentes en lo que hace referencia al tamaño, tipo de estructura productiva, impacto de la crisis económica, así como en relación a los patrones de asentamiento migratorio y las políticas orientadas a la población de origen inmigrante. Ambos son municipios con un importante asentamiento de población procedente de países no comunitarios que llevan años desarrollando políticas orientadas a la cohesión e integración social de estos colectivos.

Con tal de conocer las actuaciones políticas de las administraciones locales escogidas, se entrevistaron 26 técnicos locales en las áreas

de políticas de inmigración, inserción sociolaboral y salud, así como trabajadores y trabajadoras sociales y educadores sociales.

Por otro lado, con la finalidad de estudiar las trayectorias vitales y las formas de transitar al mundo adulto de los y las jóvenes con experiencias familiares de inmigración, se elaboraron 41 entrevistas en profundidad a jóvenes de entre 18 y 25 años, nacidos en Catalunya o que habían llegado con los padres antes de cumplir los 14 años de edad y con orígenes familiares procedentes de Marruecos, Rumanía y Ecuador, y residentes en Badalona y El Vendrell.

En la última fase de la investigación se realizaron dos talleres participativos de devolución de los resultados con técnicos y profesionales de la administración de las dos localidades, que permitieron la discusión directa de los encuentros con los agentes del territorio implicados en la gestión de la diversidad. Los resultados de estos talleres han quedado incorporados en la presente Guía.

II. Estrategias desarrolladas para los hijos e hijas de las familias inmigrantes

En el transcurso de estos dos años de intensa investigación y trabajo en equipo interdisciplinar se ha conseguido identificar actuaciones concretas para favorecer la gestión de la interculturalidad como eje transversal en las políticas sociales. Nuestra investigación contribuye así a la cohesión social aportando una mirada analítica a la vida de estos hijos e hijas de familias inmigrantes, identificando aspectos clave para lograr trayectorias educativas de éxito, su incorporación al mercado laboral, así como un acceso y uso satisfactorio de la información y los servicios del ámbito de la salud, especialmente de la salud sexual y reproductiva (SSR).

Cuando hablamos de hijos e hijas de las familias inmigradas, hablamos de una población que se ha educado en el sistema educativo catalán, con trayectorias más o menos dilatadas en función de la edad a su llegada a España. En el momento de la entrevista, la mayoría de los y las jóvenes estudiaban, ya sea en la universidad, en ciclos formativos de grado superior o de grado medio. Algunos habían abandonado los estudios y otros lo habían hecho en la época de crecimiento económico, motivados por las facilidades de acceso que ofrecía el mercado laboral. Con la recesión, estos mismos jóvenes se habían vuelto a incorporar al sistema educativo. Estamos hablando, por lo tanto, de trayectorias educativas

muy diferentes entre sí, con una variabilidad que también existe entre los jóvenes autóctonos.

A nivel laboral, es una población marcada por la coyuntura de la crisis económica y las dificultades de incorporación laboral de los jóvenes. Muchos de los entrevistados combinan trabajo y estudios, con las consiguientes dificultades que esto representa. Otros tan solo trabajan o solo estudian; mientras que otros se encuentran en situación de desempleo.

En relación al ámbito de la salud, los jóvenes entrevistados siguen unos patrones muy similares al resto de jóvenes de su edad en Catalunya y en España, en lo referente a comportamientos, estilos de vida y conductas de riesgo. Son jóvenes, en general, bien informados e cuanto al cuidado de su salud y conocedores de los métodos de prevención de las Infecciones de Transmisión Sexual (ITS) y la SSR, aunque no siempre los ponen en práctica. Se trata de jóvenes con buena salud, aunque en ocasiones consumen en exceso sustancias adictivas como el tabaco, el alcohol u otras drogas, o practican sexo sin protección; conductas de riesgo que podrían condicionar su futuro.

Como resultado de la investigación, a continuación se definen diferentes estrategias individuales y colectivas que desarrollan los y las jóvenes entrevistados:

Cuanta más formación, mejor ocupación

Los y las jóvenes dan valor a la obtención de titulaciones académicas para afrontar su futuro laboral.

Un hecho compartido entre estos jóvenes con experiencias familiares de inmigración es la creencia en la formación como herramienta de integración económica y laboral, que permite esquivar la precariedad y la discriminación. Asimismo, confían en la inversión educativa como

garantía de movilidad social. La mayoría de los y las jóvenes entrevistadas consideran absolutamente necesario formarse para tener una mínima posibilidad de acceso al mercado laboral, ya sea en profesiones cualificadas medias-bajas o altas. Destaca el hecho que los jóvenes entrevistados universitarios serán, una vez concluyan sus estudios, la primera generación de la familia que contará con estudios superiores.

Compaginar estudios y trabajo: una inversión de futuro

La búsqueda de trabajo, a menudo no formal y usando las redes familiares y de amistad, permite a muchos de los jóvenes entrevistados continuar o ampliar su formación académica; lo que evita que tengan que renunciar prematuramente a optar a mejores ocupaciones en el futuro.

La compaginación de estudios y trabajo es un hecho más distintivo de las clases trabajadoras que, aun no siendo generalizada entre los jóvenes entrevistados, aparece en una parte

importante de las trayectorias educativas analizadas. La mayoría de jóvenes que compaginan trabajo y estudios lo hacen más por necesidad económica que por motivos de emancipación. La dedicación laboral de estos jóvenes es mayoritariamente de tipo auxiliar y complementaria a la trayectoria educativa. Así, independientemente de las horas que le dediquen o la intensidad del trabajo, este es visto como una ayuda al estudio, en el contexto de unas condiciones económicas familiares que impiden estudiar a tiempo completo.

Hacia el bachillerato nocturno, empezaba las clases a las cinco y media de la tarde, y yo salía a las cinco de trabajar. Bien, tenía que ir rápido para entrar a clase, y siempre llegaba tarde a primera hora... pero siempre. También faltaba mucho porque trabajaba muchas horas. Estuve como un mes trabajando 12 horas y claro... salía... de 8 de la mañana a 8 de la tarde... y llegaba a última hora, o sea... me perdía 4 clases. Trofink, 23 años.

Empezar a trabajar: una experiencia que puede contar

Las redes informales de familiares y amigos y los convenios de prácticas de diferentes organismos educativos constituyen, para los y las jóvenes entrevistados, estrategias clave a la hora de lograr insertarse en el mercado laboral, ya sea formal o informal.

La mayoría de los jóvenes presenta un desconocimiento respecto a los dispositivos institucionales o bien una falta de confianza en su eficiencia. Aquellos que han hecho algún uso esporádico de dichos dispositivos, los perciben de poca utilidad a la hora de encontrar trabajo, aunque en algunos casos reconocen que puede servir para acceder a información sobre ofertas de trabajo. Ante esta situación, los jóvenes utilizan otras vías de acceso al mercado laboral que les permiten acceder a su primera ocupación; aunque a menudo se trata de trabajos informales, tales como despachar en un comercio familiar, o bien cuidar niños o trabajos de temporada en el sector de la hostelería. También destaca la importancia de las prácticas profesionales en alguna de las trayectorias analizadas. Este es el caso del Alejandro, de 22 años, que fue contratado durante 3 meses por la empresa de construcción en la que desarrolló las prácticas del ciclo formativo de grado medio de auxiliar administrativo.

A pesar de la actual coyuntura económica y la afectación directa sobre sus condiciones de vida, se aprecia en muchos de ellos una buena predisposición hacia sus posibilidades de acceso al mercado laboral. En este sentido, expresan cierto optimismo respecto a su futuro y muchos de ellos y ellas se imaginan poder estar trabajando a medio plazo.

En cinco años espero estar ya trabajando en una entidad financiera, no sé si bancaria, financiera o lo que sea. Sí, trabajando ya. Maikel, 20 años.

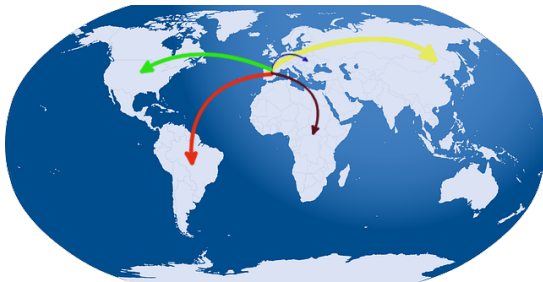
Si todo sale bien, [me veo] con trabajo. Ya estudiando no lo creo. Si estudiara quizás serían dos o tres años más, pero no creo que siga mucho más. Pero sí con trabajo, y espero que independizada,... espero. Paula, 21 años.

De esta forma, los jóvenes entrevistados se inician en el mercado laboral de una manera informal, temporal y precaria y tratan de aprovechar y mantener los contactos, esperando que les puedan ser útiles para estabilizarse y progresar en sus ocupaciones más adelante.

La re-emigración y el regreso como estrategias para la búsqueda de trabajo

La trayectoria migrante familiar y las redes que mantienen con familiares y miembros de la comunidad migrante residentes en otros países de Europa, puede devenir una alternativa laboral para los y las jóvenes entrevistados.

Las competencias interculturales y lingüísticas que estos jóvenes han desarrollado

gracias a la trayectoria migrante de la familia hace que algunos/as contemplen la posibilidad de salir de Catalunya como una estrategia de inserción laboral viable en un futuro, a corto o medio plazo. Dicha intención de emigrar viene a menudo acompañada de una disposición de recursos tangibles y simbólicos que les distinguen de sus homólogos autóctonos, tales como la lengua o contar con parientes viviendo en el extranjero,

En Francia, obviamente en Francia... supongo que trabajando, ¿no? Porque ya va siendo hora... Es que en Francia se encuentra trabajo muy rápido, en el aeropuerto. Yo me veo en el aeropuerto, allá... en Check Out, ¿sabes? Pero no sé... Alegría, 20 años

Estilo de vida saludable; estar sano físicamente y mentalmente

Los jóvenes entrevistados son chicos y chicas que se perciben con buena salud y estilos de vida bastante saludables. El concepto de salud lo asocian con la ausencia de enfermedades, estar bien, sin problemas, sano física y mentalmente, y opinan que hace falta tener cuidado de uno mismo para mantener la salud, así como evitar conductas de riesgo.

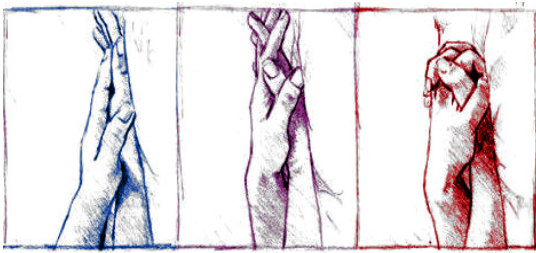
Afirman que una persona sana es aquella que hace deporte, come sano y toma precauciones a la hora de mantener relaciones sexuales.. Adam, por ejemplo, tiene 22 años y hace atle-

tismo: se considera una persona sana porque hace deporte, no fuma, no bebe y no toma drogas. Otros, como Stephania, lo plantean así:

Una persona sana es alguien que no bebe, no fuma, que no se ponga nada. A ver, yo soy bebedora cuando salgo de fiesta, que son unos dos cubatas o tres. Y fumadora, pues la verdad que a veces... nunca... a lo mejor estoy tan feliz, tan contenta que digo "dame uno" y ya... No es que beba todos los días ni todos los fines de semana. Stephania, 23 años.

Relaciones de pareja: una relación entre iguales

Los valores que los y las jóvenes entrevistados señalan como principales en las relaciones de pareja son: el respeto, la confianza, la amistad, el amor, la compañía, la responsabilidad, el equilibrio, la sinceridad, el apoyo, el compromiso, la complicidad y la comunicación.

En general, comparten la idea de que las relaciones de pareja han de ser entre “iguales”, en el sentido de igualdad entre chicos y chicas, y que las decisiones se han de tomar conjun-

tamente a través del diálogo. Tanto los chicos como las chicas reconocen que ellas son más activas en este proceso:

Ella decide, yo me dejo llevar, Trofink 23 años.

Yo llevo las cuentas porque él no tiene tiempo, las mujeres lo queremos tener todo más controlado, Carla, 22 años.

Piensan que sus relaciones son diferentes a las que tenían sus padres, pero que van cambiando con el paso del tiempo y a medida que se hacen mayores. Todos valoran positivamente que actualmente exista más libertad y cómo esto favorece el inicio de las relaciones a edades muy tempranas.

Conocimiento y uso de los servicios de salud

Conocen los servicios de salud generales, principalmente el Centro de Atención Primaria (CAP) y el Hospital de la zona en caso de urgencia. Hacen uso de estos servicios cuando los necesitan, en caso de enfermedad y rara vez, por prevención. La valoración es que, en general, no han tenido problemas tras la aplicación de las nuevas normativas y disposiciones, ni conocen ninguna persona que los haya tenido. En términos generales su experiencia como usuarios es positiva. Aunque cuentan con conocimiento

de los servicios de salud y del sistema sanitario, y coincidiendo con los datos proporcionados por la Agencia de Salud Pública (2011), algunos jóvenes no conocen los servicios especializados (como los centros SSR) y la mayoría no los utiliza de forma habitual. De hecho, hacen pocas referencias a la necesidad de utilizar estos servicios y recursos. Sin embargo, cuando los conocen los utilizan, principalmente en el caso de las chicas.

III. Recomendaciones para la mejora de los modelos y actuaciones de gestión de la diversidad en los ámbitos educativo, laboral y de la salud

Dado que los y las jóvenes con experiencias familiares de inmigración consideran que la formación es una herramienta de integración económica y laboral, y que la inversión educativa facilita la movilidad social, *hace falta desarrollar acciones de soporte a sus trayectorias*

ORIENTACIONES

Impulsar programas de soporte y procesos de orientación académica y profesional entre los jóvenes y las familias, con el propósito de informar sobre las oportunidades que ofrecen los distintos tipos de opciones formativas y titulaciones

- Reconocer el soporte y el valor que las familias inmigradas otorgan a la educación en el marco de los mismos proyectos de los y las jóvenes, e impulsar, entre las familias y los jóvenes, procesos de acompañamiento a la escolarización y de orientación en la oferta educativa y profesional existente en el territorio, de manera amplia y efectiva. Considerar tanto la existencia y alcance de estas expectativas individuales y familiares, como las oportunidades académicas y laborales que ofrecen los distintos tipos de formación y titulaciones.
- Impulsar un trabajo sistemático y profundizado de sensibilización entre los agentes educativos, centrado en la visibilización de las condiciones que favorecen al éxito y la continuidad educativa entre los hijos e hijas de familias inmigradas, y que sea cuestionador de las representaciones escolares y sociales, y los prejuicios y preconcepciones existentes.
- Desarrollar acciones y modalidades formativas que permitan compaginar los estudios y el trabajo, una situación que aparece en gran parte de las trayectorias educativas de los jóvenes de familia inmigrada. Tomar conciencia de que esta situación responde a necesidades económicas familiares, más que a motivos de emancipación, y que se concibe generalmente como de tipo auxiliar y complementaria a la inversión educativa.

- Ofrecer apoyo económico y becas de escolarización a jóvenes en situación de mayor vulnerabilidad, con tal de impulsar trayectorias educativas de éxito y combatir el riesgo de **abandono prematuro del sistema formativo, el desánimo y la desmotivación**.
- Establecer programas que, no obstante las reducciones presupuestarias de las administraciones y la disminución del número de proyectos y servicios educativos de soporte a la escolarización, no menoscaben la capacidad de respuesta de estos ni endurezca las condiciones de acceso a las prestaciones, reduciendo así las oportunidades de los hijos e hijas de familias inmigrantes.
- A modo de ejemplo, algunas instituciones educativas han impulsado programas propios de soporte económico y académico. De ese modo, *Associació Amics del Fontseré* es una iniciativa que nace de una institución educativa con el objetivo de dotar de financiación a jóvenes que deseen continuar estudios postobligatorios (ciclos y bachillerato) y que no puedan por motivos económicos¹.

¹ Para más información, ver <http://www.ieseduardfontseré.net/2013/09/beques-amics-del-fontseré/>

En lo que atañe al impacto de los resultados escolares, dado que el grupo de iguales se manifiesta como un elemento importante en las trayectorias de todos los y las jóvenes, en términos tanto negativos como positivos, es necesario desarrollar dinámicas que promuevan la vinculación escolar del alumnado

ORIENTACIONES

Impulsar procesos que favorezcan la acumulación de capital social positivo y promover dinámicas pro-académicas de cohesión grupal que faciliten la vinculación escolar

- Posibilitar que los procesos de incorporación de los hijos e hijas de familias inmigrantes en la escuela se produzcan en entornos normalizados y no en espacios segregados que, aunque aparentemente se construyen como más seguros y cercanos a las necesidades de estos jóvenes, ponen en evidencia la necesidad de articular una respuesta inclusiva por parte de la institución.
- Que las instituciones educativas tomen en cuenta el impacto que puede tener la articulación de las diversas tecnologías organizativas. La segregación educativa dentro de los centros escolares, a través de la clasificación en grupos-clase diferenciados por nivel académico, o la existencia de dispositivos específicos para atender el alumnado de origen extranjero, es uno de los factores que afecta negativamente a las trayectorias escolares. En este sentido, los centros escolares deberían ser conscientes de que la segregación por niveles también puede convertirse en un freno al mantenimiento de las redes de amistad, incidiendo negativamente en la continuidad relacional y en la reificación de estereotipos.
- Fomentar que el profesorado, tanto en la etapa de educación primaria como en la de secundaria, trabaje de forma coordinada e integral la acogida y atención del alumnado recién llegado, más allá de la tarea que puedan desarrollar profesores de atención específica o los mismos tutores.
A modo de ejemplo, cabe nombrar el proyecto de la *Companyia de Teatre del Ins-*

titut Pablo Ruiz Picasso², iniciativa que desde el centro educativo se propone conseguir un trabajo, que implica muchas disciplinas y un plus de exigencia –social y académica–, específico y riguroso, que sirve de guía a jóvenes en un contexto desfavorecido socialmente.

- Impulsar el trabajo en red entre las entidades educativas del territorio y propiciar la utilización de los servicios públicos que están a disposición general, con el fin de potenciar las dinámicas pro-académicas de cohesión grupal fuera de los horarios lectivos y promover la vinculación escolar de los alumnos de origen inmigrante.

2 Para más información, ver http://www.xtec.cat/iespicasso/teatre_2007/traj.htm

A modo de ejemplo, cabe mencionar el programa de *formació i circ social de l'Ateneu Popular 9 barris*³ como el proyecto *Teixint cultures: elaboració de contes bilingües d'arreu del món*⁴. El primero constituye una propuesta de formación artística y de educación en valores encaminada a la transformación de la persona y su entorno más inmediato, dirigida a jóvenes de educación secundaria. El segundo es un programa basado en las experiencias llamadas “*dual-language*”, ampliamente extendidas tanto en Canadá como en numerosos países anglosajones, que buscan la recuperación de la tradición oral de las familias inmigradas.

3 Para más información, ver <http://www.ateneu9b.net/content/lateneu-popular-de-nou-barris>

4 Para más información, ver <http://teixintcultures.wordpress.com/projecte-teixint-cultures/origen-del-projecte/>

Dado que una parte de los jóvenes sin trabajo corresponde al perfil de jóvenes con bajos niveles de cualificación lograda, que han quedado fuera del sistema educativo y formativo, es necesario implementar programas y acciones que fomenten su inserción laboral y/o el retorno al sistema educativo

ORIENTACIONES

Establecer programas y acciones a través de la educación y la formación ocupacional que refuercen no solo la cualificación de estos jóvenes, sino también otras competencias básicas y transversales, así como la motivación, la autoconfianza y la autoestima

- Favorecer la coordinación entre las instituciones y las entidades locales con el fin y efecto de configurar dispositivos estables que permitan identificar las personas jóvenes que abandonan el sistema educativo de forma prematura, y ofrecer, desde una aproximación holística, servicios y programas capaces de atender las necesidades específicas de cada joven.

- Desarrollar acciones orientadas a los y las jóvenes que puedan mejorar la formación y empleabilidad de los que se encuentran en situación de desempleo y que no han finalizado la Educación Secundaria Obligatoria. Estas acciones deberían de contemplar tanto dispositivos que ofrezcan certificaciones de profesionalidad, como proporcionar a los jóvenes recursos profesionales y emocionales (motivación, autoestima, etc.), con tal de reengancharse a la formación reglada y/o incrementar sus oportunidades de inserción laboral.

A modo de ejemplo, tanto el programa *Support Intensiu a la Inserció Laboral dels Joves*, impulsado por el IMPO (Institut Municipal de Promoció de l'Ocupació)⁵, como el pro-

5 Para más información, ver <http://www.impo.cat/>

grama *Els Joves per l'Ocupació*, implementado en El Vendrell a iniciativa del *Servei d'Ocupació de Catalunya* (con cofinanciación del Fondo Social Europeo)⁶, combinan formación dirigida a potenciar el desarrollo de competencias básicas, con itinerarios profesionalizadores y prácticas.

- A fin de mejorar la **conexión entre empresarios y formación profesional, y poder mejorar la motivación del joven, se recomienda incorporar *partners*** procedentes del mundo empresarial que asuman una parte importante de la formación. En el caso específico de los jóvenes de origen inmigrante de determinados perfiles, la impli-

cación de los empresarios es clave para garantizar la posterior inserción laboral, sobre todo a la hora de superar la discriminación de la que pueden ser víctimas durante el proceso de selección.

A modo de ejemplo, la iniciativa de la denominada *École de la 2ème chance* (E2C) (Escuela de la “Segunda Oportunidad”)⁷, impulsada desde el Ayuntamiento de Marsella en el año 1997, como programa piloto para la Comisión Europea, que recupera la figura del aprendiz y refuerza **la conexión entre empresarios y formación profesional con la finalidad de reenganchar a los jóvenes que han abandonado prematuramente el sistema educativo.**

⁶ Para más información, ver <http://www.leina.org>

⁷ Encontraréis información adicional sobre la experiencia en http://citiesofmigration.ca/good_idea/second-chance-school/

Dado que muchos hijos e hijas de las familias inmigrantes cuentan con una red social limitada y poco diversificada, que les dificulta insertarse laboralmente más allá de los sectores dónde se había concentrado buena parte de la generación de sus padres (p.ej. construcción, hostelería, servicio doméstico, etc.) y que, además, perciben que son discriminados en el acceso a un trabajo, (especialmente los de confesión musulmana), son necesarias herramientas de intervención social innovadoras, que promuevan la relación entre personas, con tal de superar estos obstáculos

ORIENTACIONES

Impulsar la mentoría social y profesional⁸ como herramienta de intervención que proporciona soporte individualizado a jóvenes en riesgo de exclusión que no tengan suficiente red y contactos para encontrar trabajo y que han de hacer frente a menudo a procesos de discriminación (por razones étnicas, religiosas, etc.) en el acceso al trabajo

- Potenciar desde la administración que el tejido empresarial se implique a nivel lo-

cal en proyectos de mentoría a jóvenes en riesgo de exclusión social, que permitan acercarlos al funcionamiento cotidiano de una empresa y esto pueda mejorar su autoestima y motivarlos a seguir formándose y desarrollar todo su potencial. El proyecto “*CoachExit*”, impulsado por la Fundació Exit, dirigido a voluntariado corporativo de empresas socialmente responsables, constituye un ejemplo de esta⁹.

⁸ Para más información, documentación y bibliografía sobre la mentoría, ver <http://www.mentoriasocial.org>

⁹ Para más información, ver <http://www.fundacionexit.org/proyecto-coach/>

- Incorporar módulos de prácticas profesionales en todos los dispositivos formativos y educativos, con el fin de aproximar el mercado de trabajo al joven y favorecer que el contacto directo con personas del mundo laboral implicadas en su formación permita superar las barreras de discriminación.
- Impulsar acciones que contribuyan a aumentar la concienciación, comprensión y valoración de la gestión de la diversidad y la inclusión dentro del mercado laboral y el mundo empresarial.

Dado que una parte de los jóvenes hijos e hijas de familias inmigrantes se plantean la emigración al extranjero como estrategia de crecimiento personal, o exclusivamente como búsqueda de trabajo, y muchos de ellos pueden hacer uso tanto de recursos personales vinculados a su origen, como de recursos familiares y comunitarios con los que cuentan fuera, es necesario poner en valor sus competencias interculturales con tal de que puedan rentabilizarlas en un mundo globalizado

ORIENTACIONES

Potenciar las competencias interculturales y lingüísticas de estos/as jóvenes, con el fin de ampliar sus posibilidades de inserción laboral y de implementar proyectos propios con una proyección internacional

- Potenciar la certificación de los idiomas en los que estos jóvenes han estado instruidos en casa o en el ámbito familiar y comunitario, con la finalidad de que les pueda ser reconocida y valorada en el contexto profesional.
- Creación de servicios de información y/o asesoría para los jóvenes que tengan un proyecto de emigración, de re-emigración o de retorno al país de origen. En este sentido, a modo de ejemplo, es interesante mencionar la aplicación del ámbito de actuación que ha tenido el SAIER (*Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats*), uno de los servicios de referencia en la ciudad de Barcelona para la acogida de población recién llegada y para la integración de población inmigrada. El "nuevo" SAIER ha incorporado, dentro de su cartera de servicios, el asesoramiento al conjunto de la ciudadanía barcelonesa sobre temas relacionados con la emigración, con tal de adaptarse a las dinámicas de los flujos de movilidad actual¹⁰.
- Formar jóvenes hijos e hijas de familias inmigrantes con trayectorias de éxito para asesorar otros jóvenes. Esta acción implicaría, a nivel local, crear dispositivos de orientación que se nutran de las competencias interculturales de jóvenes que han experimentado procesos migratorios en primera persona o a través de sus familias y que han adquirido toda una serie de competencias interculturales vinculadas al hecho de experimentar un proceso de incorporación en un contexto lingüístico, social y cultural diferente. Este rol de formadores, a su vez, los convertiría en referentes de otros jóvenes de origen inmigrante y contribuiría a reducir su estigmatización social.

¹⁰ Ver el tríptico informativo en <http://www.bcn.cat/novaciudadania/pdf/saier/SAIER.fullet.ca-es.pdf>

Aunque los jóvenes participantes en el estudio presentan un buen estado de salud, hace falta tener en cuenta que son frecuentes los comportamientos y conductas de riesgo. Este tipo de prácticas, que realizan ocasionalmente o de forma continuada, no son valoradas como situaciones de peligro, ya que creen que el impacto es mínimo. Por esta razón es fundamental implementar programas y realizar acciones que fomenten estilos de vida saludables

ORIENTACIONES

Impulsar programas de salud en la escuela, desde primaria, que contemplen la prevención de las conductas de riesgo en relación al consumo de sustancias y fomenten estilos de vida saludables

- Trabajar de forma transversal en las escuelas e institutos todos aquellos aspectos relacionados con la salud, la alimentación, el deporte, el sedentarismo, etc., con la finalidad de que los niños y adolescentes integren estas prácticas en su vida diaria y las relacionen con un buen mantenimiento de la salud.
- Sensibilizar sobre las consecuencias del consumo de sustancias y conductas de riesgo en general. En este sentido, es importante informar y formar a los niños y jóvenes sobre los efectos nocivos de las drogas, así como de las consecuencias de su uso a medio y largo plazo. Es importante maximizar los riesgos para hacer frente a la minimización que ellos y ellas hacen de estos.
- Con la finalidad de evitar los embarazos no deseados y las enfermedades de transmisión sexual, informar y educar sobre la sexualidad y las relaciones sexuales, dado que se inciden a edades muy tempranas, son de corta duración y, a menudo, encadenadas. Formar en medidas de protección y establecer recursos materiales para que estén al alcance de los jóvenes.
- Trabajar con las familias, tanto desde los centros educativos como desde los centros de salud, la salud de los niños y adolescentes, las conductas de riesgo y la salud psicoafectiva. Es importante la participación de las familias en la prevención de las conductas de riesgo para favorecer el diálogo entre ellos y la concienciación de todos.
- Detección precoz de los casos que requieran de atención específica, en relación al estrés emocional que suponen el proceso migratorio, las relaciones tóxicas o el uso de sustancias.
- Es fundamental establecer equipos de coordinación entre los centros de salud y los centros educativos para diseñar los programas, intervenciones y evaluaciones correspondientes, así como la participación de los jóvenes y adolescentes en el diseño de las actividades.

Dado el inicio precoz de las relaciones sexuales, los cambios frecuentes y la poca percepción de riesgo, es necesario trabajar desde edades tempranas la afectividad y la prevención para que sean capaces de desarrollar relaciones de pareja y sexuales sin riesgo

ORIENTACIONES

Trabajar la educación sexual desde la secundaria, contemplando la diversidad cultural y la interculturalidad, así como todos los aspectos que interactúen en las relaciones de pareja: afectividad, respeto, sentimientos, placer

- Trabajar las relaciones de pareja desde una visión que incluya el placer, los sentimientos, las emociones y la afectividad, fomentando la comunicación, el respeto y la condición de iguales, mediante el desarrollo de programas transversales de prevención de la violencia de género.
- Desplegar programas específicos de prevención del embarazo y prevención de las ITS a través del uso adecuado de los métodos anticonceptivos, informando y formando sobre los diferentes métodos anticonceptivos y haciendo distribución de ellos.
- Formación y sensibilización específica sobre las ITS, concretamente el VIH-Sida para

eliminar el estigma social que acompaña la enfermedad y a los afectados.

- Coordinación entre todas las entidades que trabajan la Salud Sexual y Reproductiva (SSR) y la prevención de las ITS, en conjunto con las instituciones locales para aglutinar esfuerzos y alcanzar sinergias a través de la acción, actualizando y adecuando las políticas (intervenciones) locales sobre SSR y prevención de las ITS.
- Formación continuada de los profesionales de la educación por parte de los profesionales de la salud, en materia de prevención de conductas de riesgo y fomento de las relaciones afectivas saludables.
- Participación de los jóvenes durante todas las etapas de los programas que se realizan: diseño, desarrollo y evaluación, así como, hacerlos partícipes de la elaboración de los materiales.

Dado el desconocimiento y uso minoritario de los centros especializados en Salud Sexual y Reproductiva, es necesario diseñar instrumentos que aseguren la accesibilidad y uso de los recursos de SSR por parte de los jóvenes

ORIENTACIONES

Establecer y hacer visibles recursos locales, públicos, adecuados a las necesidades de los jóvenes, diseñados mediante su participación y que contemplen la diversidad cultural

- Diseñar programas con metodologías participativas e innovadoras que permitan acercar la SSR a los jóvenes y adolescentes y que prioricen la prevención de las ITS y el embarazo durante la adolescencia.

- Realizar una atención directa a los jóvenes, con un acceso flexible y sin la presencia de los padres si los jóvenes así lo piden, que garantice la atención continuada a aquellos jóvenes que la precisen.
- Derivar a especialistas cuando la situación lo requiera, sin listas de espera y con una buena comunicación entre los profesionales, que evite “puertas giratorias” y tiempos de espera excesivamente largos.
- Diseñar folletos informativos dirigidos a jóvenes y padres para distribuir en los centros educativos, asociaciones de inmigrantes, centros de juventud, etc., con la finalidad de que lleguen a todos los jóvenes y familias de la localidad.
- Diseñar Webs informativas que divulguen información sobre la SSR, las ITS y las medidas de prevención para asegurar que los jóvenes tengan información de calidad accesible y puedan hacer uso de ella.
- Hacer visibles los centros de atención en SSR y acercarlos a los jóvenes a través de campañas de difusión y accesibilidad, que puedan ser distribuidas desde los centros educativos, los centros de atención primaria, los organismos locales y la administración. Deben ser servicios de proximidad y participativos.
- Coordinación y trabajo en red entre los centros de salud, los centros educativos y las entidades que trabajan con los jóvenes, con el fin de evitar duplicidades en las intervenciones y optimizar los recursos humanos y materiales.
- Evaluar los recursos y las actividades para implementar acciones de mejora, y recoger datos de manera sistemática, para tener evidencias sobre el contexto y la realidad de los jóvenes.

Centre d'Estudis i Recerca en Migracions
Universitat Autònoma de Barcelona

Con la colaboración de:

Kartik Malik

Focus on International Migration n° 3

Guide of recommendations

How to manage diversity in education, labor market and health?

recerCaixa

Program RecerCaixa 2011

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions

CER-Migracions

GUIDE OF RECOMMENDATIONS.

How to manage diversity in education, labor market and health?

Research project: RECERCAIXA. *Youth in immigrant families in Catalonia: interculturality management for social cohesion (2012-2014)*

RecerCaixa Program. RecerCaixa 2011

Principal investigator: Dra. Carlota Solé i Puig (Universitat Autònoma de Barcelona)

Research team: Dra. Rosalina Alcalde, Dra. Beatriz Ballestin, Dra. Silvia Carrasco, Dra. Marta Bertrán, Dra. Ainhoa Flecha, Sra. Cristina Hernando, Dr. Jordi Pàmies, Dra. Sònia Parella, Dra. Alisa Petroff, Dra. Maribel Ponferrada, Dra. Núria Roca, Dra. Olga Serradell, Dra. Teresa Sordé and Sra. Carme Vega

Field work team: Jennifer Márquez, Óscar Segura and Marina Girona

Focus on international migration és una col·lecció d'accés obert promoguda i coordinada pel **CER-Migracions** de la UAB, centre de recerca interdisciplinària per a l'estudi de les migracions internacionals. L'objectiu de la col·lecció és consolidar un espai online de divulgació acadèmica que permeti fer arribar a la comunitat científica i al públic general interessat, treballs inèdits individuals i col·lectius que suposin rellevants aportacions teòriques, empíriques i/o metodològiques per a l'estudi de les migracions internacionals.

Focus on international migration es una colección de acceso abierto promovida y coordinada por el **CER-Migracions** de la UAB, centro de investigación interdisciplinar para el estudio de las migraciones internacionales. El objetivo de la colección es consolidar un espacio online de divulgación académica que permita hacer llegar a la comunidad científica y al público general interesado, trabajos inéditos individuales y colectivos que supongan relevantes aportaciones teóricas, empíricas y/o metodológicas para el estudio de las migraciones internacionales.

Focus on international migration is an open access collection promoted and coordinated by **CER-Migracions** (UAB), interdisciplinary research center for international migration study. The main aim of the collection is to consolidate an online resource for dissemination of relevant individual and collective works to the academic community and the wider public. The collection will include relevant theoretical, empirical and/or methodological contributions for the study of international migrations.

Focus on international migration est une collection d'accès libre promue et coordonnée par le **CER-Migracions** de l'UAB, centre de recherche interdisciplinaire spécialisé dans l'étude des migrations internationales. La collection a pour mission de renforcer un espace en ligne de divulgation académique à la communauté scientifique et à tout public intéressé, des ouvrages inédits, individuels et collectifs, qui impliquent des contributions importantes au niveau théorique, empirique et/ou méthodologique concernant l'étude des migrations internationales.

Editorial Committee:

Dra. Carlota Solé (CER-Migracions, UAB)
Dra. Sílvia Carrasco (CER-Migracions, UAB)
Dra. Marta Bertran (CER-Migracions, UAB)
Dr. Jordi Pàmies (CER-Migracions, UAB)
Dra. Sònia Parella (CER-Migracions, UAB)
Dra. Teresa Sordé (CER-Migracions, UAB)

For additional inquires and/or submission of proposals, send an email to: cr.migracions@uab.cat

Focus on International Migration n° 3

Guide of recommendations. How to manage diversity in education, labor market and health?

©del texto: CER-Migracions (UAB)

©de la ilustración de la cubierta: Kartik Malik

Diseño y maquetación:

Joan Buxó

Edición:

Universitat Autònoma de Barcelona
CER MIGRACIONES / Servei de Publicacions
Edifici A. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
T. 93 581 21 20
sp@uab.cat
<http://publicacions.uab.cat>

ISBN 978-84-490-6285-8

FOCUS ON INTERNATIONAL MIGRATION está sujeto a una licencia de uso Creative Commons:

Reconocimiento – No Comercial – Sin Obra Derivada (by-nc-nd): No se permite un uso comercial de la obra original ni la generación de obras derivadas.

Acknowledgments

To all those persons, professionals, youths and associations that have participated in the project during these years, providing both their personal and institutional experience.

Our acknowledgments to people, organizations, and associations that have participated in both the field work and the participatory workshops held at the municipalities where the work field has been carried out, contributing to the present guide of recommendations.

Additionally, we want to give a special thanks to the Social Services of El Vendrell and Basic Services of Social Care of Badalona for their dedication, collaboration and involvement to the project.

Contents

I. Presentation	6
II. Strategies developed for youth in immigrant families	8
III. Recommendations	13

I. Presentation

A team of researchers, part of the CER-Migrations and specialists in migration studies from a wide range of disciplinary backgrounds, has elaborated this guide of recommendations. The CER-Migrations is a research center of the UAB, founded in 2009 and focused on interdisciplinary research in international migrations. The guide is oriented to public and private organizations, such as civil society organizations and, public administrations, more specifically to all those organizations and groups that represent the citizens of Catalonia. Its aim is to provide tools in order to promote the social cohesion among the Catalan youth.

The recommendations presented here are the result of a qualitative research carried out between 2012-2014, titled *Youth in immigrant families in Catalonia: interculturality management for social cohesion*. In this research, 'life trajectories' and 'transition into adulthood' have been studied involving young people aged between 18 and 25 years with familiar experiences of immigration, and with familiar origins

from Morocco, Romania and Ecuador. Three relevant fields in their life trajectories have been analyzed: education, labor market and health.

The analysis of the turning points of their trajectories, as well as the barriers and opportunities they meet in their transition into adulthood, have allowed identifying the three lines of action that drive the recommendations. Ultimately, these are orientations aimed to foster successful educational trajectories, facilitating to these youths the incorporation into the labor market and to maximize scenarios of access and satisfactory use of the information and health services. The goal is to foster that these youths advance towards their transition into adulthood on an equal basis, especially in a situation strongly marked by the economic, social and political crisis.

Furthermore, the present guide provides examples of good practices which promote social cohesion and integration of young people from immigrant family background.

Methodology and results of the research

This research has been developed by using a set of techniques regarding data collection and analysis, such as the exploitation of secondary sources, focused interviews to experts and in-depth interviews to young people with immigrant family experiences (Morocco, Romanian and Ecuadorian), in two municipalities: Badalona and El Vendrell. These two localities were selected as they constitute models sufficiently different in size, productive structure, impact of the economic crisis, as well as different migrant settlement patterns and policies oriented to immigrant populations. Both are municipalities with a significant settlement of population from non-EU countries where policies oriented to social cohesion and integration of these collectives have been developed during the last decades.

In order to understand the political actions of the two selected local administrations, 26 local professionals were interviewed working in immigration and social, labor and health

insertion, as well as social workers and educators.

On the other hand, with the purpose of studying life trajectories and transition pathways to adulthood of youth with family experiences of immigration, 41 depth interviews were carried out to young people with family origins from Morocco, Romania and Ecuador, aged between 18 and 25 years and residents of Badalona and El Vendrell, who were born in Catalonia or had arrived with their parents before the age of 14 years.

At the last stage of the research, two participative workshops were conducted in order to disseminate the results to technicians and professionals of the administration of the two localities, which allowed direct discussion about the meetings with regional agents involved in the management of diversity. The main conclusions of these workshops have been reflected in the present **Guide**.

II. Strategies developed for youth in immigrant families

During these two years of intensive research and interdisciplinary teamwork, it has been possible to identify specific actions that encourage the diversity management as a cross-cutting dimension in social policies. Thus, our research contributes to the social cohesion, providing an analytical view to the life of the youth from immigrant families, by identifying: key aspects for the achievement of successful educational trajectories, their incorporation into the labor market, as well as a satisfactory access and use of the information and health services, with an special emphasis on sexual and reproductive health (SRH).

By youth from immigrant families, we refer to those youth who has been educated in the Catalan educational system, with educational trajectories more or less long, depending on the age of arrival. At the time of the interview, most of the targeted population were enrolled either into the university, or into higher or intermediate vocational training programs. Part of the sample dropped out of studying and others had done so during the economic growth, thanks to the facilities offered by the labor market in that moment. With the economic recession, these young people had rejoined the educational system. Therefore, we are deal-

ing with educational trajectories very different with one another, with a variability that is also present among autochthonous youth.

Regarding the labor market, the immigrant population has been strongly marked by the economic crisis, and more specifically the younger ones. Many interviewees combine work and studies, with the consequent difficulties that this entails. Some of them either study or work, and others are unemployed.

In the health field, the interviewed youths present very similar patterns to the rest of youths of the same age in Catalonia and the rest of Spain, regarding conducts, lifestyles and risky behaviors. In general, they are very well informed about how to look after their health and aware of methods for preventing sexually transmitted infections (STI) and SRH, though they do not always put them into practice. Most of them enjoy good health, but occasionally some of them admit consuming excessively addictive substances, such as tobacco, alcohol or other drugs, or engage in sex without protection, risky behaviors which could condition their future.

As a result of the research, the following individual and collective strategies developed by the interviewed youth have been identified:

The more qualifications, the better occupation

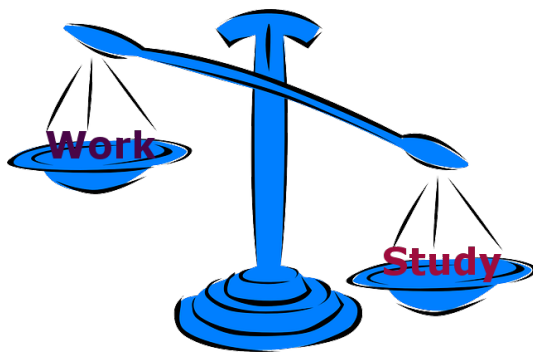
Youth give value to obtain academic qualifications to face their future employment.

A shared belief by these young people is giving credit to the education as an economic and labor integration tool, in order to avoid exploitation and discrimination as well as relying on the educational investment as a guarantee of social mobility. The majority of the inter-

viewees consider absolutely necessary to obtain qualifications to have a minimal chance to enter the labor market, either in low-to-intermediate or highly skill job positions. It must be highlighted that those of them who are university students will be, after graduating, the first generation of their families that count on higher education degrees.

Combining studies and job: an investment for the future

The job search process, often informal and using social networks (family and friends), allows many of the interviewees to continue or extend their educational qualifications, avoiding to prematurely give up the chance for better jobs in the future.

Traditionally, combining studies with job is a distinctive feature of the working classes. Although this strategy cannot be generalized among the participants of the study, it appears to be an important part of their edu-

cational trajectories. Most young people who combine job and studies are doing so because of economic needs, rather than motivated by achieving emancipation. Their commitment to job is mostly subsidiary and complementary to the educational trajectory. Therefore, regardless of how many hours they spend and regardless of the job intensity, working is perceived as the means whereby they can study in family economic contexts that do not allow full time study.

I was studying for the baccalaureate in the evening, starting classes at half past five, and I was leaving work at five o'clock. Well, I had to go quickly to be at class, and I was always late to first class... but always. I also missed a lot at school because I worked many hours. One month I was working 12 hours and, of course... I was leaving home... from 8 am to 8 pm... getting there at last hour, that is to say... I was missing 4 lessons [every day]. Trofink, 23 years.

To Get a Job : an experience that can count

The informal networks of family and friends and the internship opportunities of several educational organizations represent, for the interviewed people, key strategies for entering either the formal or the informal labor market.

Most youth are not familiar with the existing institutional devices in finding a job or they manifest lack of trust regarding their efficiency; and those who used them in some way perceive them as useless. However, in some cases they recognize that these institutional devices can provide information about job offers. In the light of this situation, the studied youth use other alternative mechanisms to incorporate into the labor market. These mechanisms allow them to access their first jobs, although often on informal basis, such as serving customers in a family commerce, caring for children or as seasonal workers in jobs related to hostelry. It is also remarkable the importance of the professional internships for some of the studied trajectories. This is the case of Alejandro, 22 years old, who was hired for 3 months by a construction company where he carried out an internship as part of his vocational training degree.

Despite the current economic situation and its direct impact, we have identified a positive predisposition among these young people towards entering the labor market. In this sense, they express some optimism about their future and many of them imagine themselves working in the middle term.

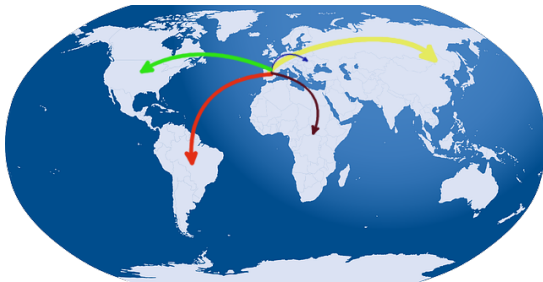
In five years I hope to be already working in a financial entity, I don't know if banking, financial one or whichever. Yeah, working soon. Maikel, 20 years.

If everything goes well, [I see myself] with work. Still studying... I don't think so. If I studied, perhaps it would be for two or three years more, but not longer. But with work, and hopefully emancipated... I hope Paula, 21 years.

Thus, most part of the interviewees enter the labor market under informal, temporary and precarious conditions. Besides, they use and stay in touch with their contacts, hoping that they can be useful in the future in order to keep progressing in their professional careers.

The onward migration and the return to Spain as strategies of job-searching

The family migrant trajectory and the networks (family and community members residents in other European countries) they count on, can become a work-related alternative for the population studied.

The intercultural and linguistic competences developed because of their migratory background leads them to consider the possibility of shaping onward migrations as a viable strategy of employability, in the short or middle term. This intention is often accompanied by the availability of tangible and symbolic resources, such as languages or relatives living abroad, which differentiate them from their peers.

In France, of course in France... I suppose that I will be working, won't I? Because it is high time... The fact is that you can find a job very quickly in France, in the airport. I see myself in the airport, there... in Check Out, you know? But I don't know... Alegria, 20 years.

Healthy lifestyle: be physically and mentally healthy

The participants in the study are males and females who perceive themselves with good health and having quite healthy lifestyles. They relate the concept of health to the absence of illnesses, being well, with no health problems, and being physically and mentally healthy. Most of them believe it is necessary looking after oneself to preserve good health by avoiding risky behaviors.

They state that a healthy person is someone who practices some sport, eats healthily and takes precautions when having in sex. Healthy is a person who knows to the tools of prevention and does not make excesses. E.g. Adam is 22 years old and practices athletics:

he considers himself a healthy person because he practices some sport and neither smokes, drinks nor takes drugs. Others, like Stephania, take the following stand:

A healthy person is someone who neither drinks nor smokes; who doesn't get anything into. Well, I drink when I go to parties, having one or two cubatas [mixed alcoholic drink], or three. And smoker, to be honest, sometimes... never... perhaps from time to time I'm so glad and happy and I say "give me one" and that's all... I don't drink every day or all the weekends. Stephania, 23 years.

Being together: a relationship between equals

The interviewees consider the following values as essential in their stable relationships: respect, trust, friendship, love, companionship, responsibility, stability, sincerity, support, complicity and communication. Helping, listening... as well as peace, love and having a happy family are also important to them.

In general, they share the idea that stable and formal relationships should be between

“equals”, in the sense of equality between boys and girls, and that decisions should be made together through dialog. Both boys and girls admit that girls are more active in this process:

She decides. I let her lead me, Trofink 23 years.

I do the accounting because he is busy, and we women want to have everything controlled, Carla, 22 years.

They perceive their relationships are different of those of their parents, though this aspect is linked to the life span development and it will change over time, as they grow up. All of them value that nowadays there is more freedom and so foster the beginning of relationships at a very young age.

Knowledge and use of health services

They are familiar with the general health services, mainly the primary care practice centers (CAP – Centro de Atención Primaria) and the regional Hospital, in an emergency. They use them whenever they need, mostly in case of illness and seldom for prevention. Generally speaking, according to their assessment they have not had problems after the entry in force of the new regulations and provisions regarding the access of immigrants to health care, nor do they know anyone who has encountered any difficulty because of this issue. Overall, their

experience as users is regarded as very positive. Although they are familiar with the healthcare services and the health system, and also according to the data provided by the Public Health Agency (Agencia de Salud Pública, 2011), some young people part of our sample are not aware of specialized services, such as SRH centers (Sexual and Reproductive Health), and most of them do not usually use them. In fact, they rarely refer to the need for these services and resources. Whenever they know them, they use them; this is mainly the case of females.

III. Recommendations

As youths with family experiences of immigration consider training as an economic and labor integration tool, and the educational investment as a facilitator of social mobility, it is necessary to develop actions to support their trajectories

GUIDELINES

To boost support programs and processes of academic and professional orientation among youth and families in order to inform about opportunities offered by the several qualification and training options

- To recognize the support and value that immigrant families provide to education, in the frame of youths' own projects, and boost, among families and youths, accompanying processes of schooling and orientation about the educational and professional current offer available. To consider, both the existence and scope of individual and familiar expectations, as well as the academic and labor opportunities offered by the several qualification and training options.
- To boost a systematic and deepened training regarding awareness among educational agents, focused on making visible conditions that foster success and educational continuity among youths of immigrant families, a context that questions school and social representations as well as existing prejudices and preconceptions.
- To develop actions and training modalities that allow combining studies with work, one situation that appears in most educational trajectories of youths of immigrant families. Become aware that this situation responds to economic needs of the family, rather than to emancipation reasons, and turns out to be auxiliary and complementary to the educational trajectory.
- To offer economic supports and scholarships to youth in more vulnerable position, in order to boost successful educational tra-

jectories and to fight **the early exit from the educational system, the discouragement and the demotivation.**

- To set up programs that, despite the budget cuts promoted by the public administrations and the decreasing number of schooling support projects and educational services, do not undermine their responsiveness or harden the conditions to access social benefits, reducing the opportunities of youth in immigrant families.

By way of example, some educational institutions have developed their own pro-

grams of economic and academic support. Thus, *Associació Amics del Fontseré (Friends Association of Fontseré)* is an initiative launched by an educational institution with the purpose of providing financial support to youth who want to continue post-compulsory education (training cycles and baccalaureate) and who cannot afford it due to economic limitations¹.

¹ For more information, see <http://www.ieseduardfontseré.net/2013/09/beques-amics-del-fontseré/>

Regarding the impact of the school results, as the group of peers arises as an important element for the trajectories of all these youths, in both negative and positive terms, it is necessary to develop dynamics that promote the school link among the student body

GUIDELINES

Boosting processes which lead towards the accumulation of positive social capital and which promote pro-academic dynamics for group cohesion that facilitate the link with the school

- To make possible that school activities, for youth in immigrant families, take place in normalized environments, rather than in segregated spaces that in spite of being apparently built as safer and closer to their needs, evidence the need to perform an inclusive response by the institution
- Educational institutions should take into account the potential impact of articulating organizational technologies. The educational segregation at school through classifying class-groups by academic level, or the existence of specific devices for attending students of foreign origin are factors that have a negative impact on their academic trajectories. Become aware, at school centers,

that segregating by educational levels can also become a barrier to maintain their friendship networks, negatively affecting the continuity of the relationship and the reification of stereotypes.

- To promote that the teaching staff, at the stage of both primary and secondary education, provides reception and attendance to new students in a coordinated and comprehensive manner, beyond the tasks performed by tutors or teachers of specific attention.
- By way of example, name the project *Companyia de Teatre* of the Institut *Pablo Ruiz Picasso*², an initiative that, from the educational center, aims to achieve a specific and rigorous work through the application of a multidisciplinary approach and added

² For more information, see http://www.xtec.cat/iespicasso/teatre_2007/traj.htm

social and academic requirements – that serve as a guide for youths living in a context of social vulnerability.

- To boost networking among educational NGOs from the region and encourage the use of public services available for the overall population, in the aim of enhancing pro-academic dynamics towards group cohesion, out of school time, and promoting the school link among students of immigrant origin.

By way of example, name the program *formació i circ social de l'Ateneu Popular 9 barris*³ (*training and social circus*) as well as the

project *Teixint cultures: elaboració de contes bilingües d'arreu del món*⁴ (*Weaving cultures: elaboration of bilingual tales from worldwide*). The first one is a proposal of artistic training and education in values, aimed at transforming the person and their most immediate environment and addressed to youths of secondary education. The second one is a program based on the called dual-language experiences, well known in Canada as well as in numerous Anglo-Saxon countries, a program that seeks to recover the oral tradition of immigrant families.

3 For more information, see <http://www.ateneu9b.net/content/lateneu-popular-de-nou-barris>

4 For more information, see <http://teixintcultures.wordpress.com/projecte-teixint-cultures/origen-del-projecte/>

Since a portion of unemployed youth corresponds to the profile of youths with low levels of qualifications achieved, who have remained outside of the educational and training systems, it is necessary to implement programs and actions that promote their job-placement and/or their return to the educational system

GUIDELINES

To set up programs and actions through the education and the employment training which reinforce not only the qualification of these youth, but also other basic and transversal competencies, as well as their motivation, self-confidence and self esteem

- To encourage the coordination between institutions and local authorities with the purpose and effect of setting up stable devices that can identify youth who drop out of the education system prematurely, and offer, from a holistic approach, services and programs that meet the specific needs of each youth.
- To develop youth-oriented actions which can enhance the qualification and employ-

ability of those who are unemployed and have not finished the Obligatory Secondary Education (ESO). These actions should include devices that offer professional certificates and professional and emotional (motivation, self-esteem, etc.) resources, in order to re-engage them in the formal training and/or increase their job-placement opportunities.

By way of example, the program *Suport Intensiu a la Inserció Laboral dels Joves* (*Intensive Support to the Job-Placement of Youth*), driven by IMPO (Institut Municipal de Promoció de l'Ocupació)⁵, as well as the program *Els Joves per l'Ocupació* (*Youths for Employment*), implemented in El Vendrell

5 For more information, see <http://www.impo.cat/>

by initiative of the *Servei d'Ocupació de Catalunya* (cofounded by the European Social Fund)⁶, combine training to boost the development of basic competences through professionalizing paths and internships.

- In the aim of enhancing the **connection between employers and professional training, and improving the youth's motivation, we recommend to bring together (incorporate/ join forces with)** partners from the business community who can assume an important part of the training stage. In the case of specific youth of immigrant origin with certain profiles, the com-

mitment of entrepreneurs to this training is key for their later job-placement, mainly to overcome the discrimination of which they may be victims during the selection process.

By way of example, the initiative *École de la 2ème chance* (E2C) (School of the “Second Chance”)⁷, driven by the city council of Marsella in 1997, as a pilot program for the European Commission, retrieves the apprenticeship and reinforces **the connection between entrepreneurs and professional training in the aim of re-engaging youth who dropped out the education system early.**

6 For more information, see <http://www.leina.org>

7 More information of this experience is available at http://citiesofmigration.ca/good_idea/second-chance-school/

Many youth in immigrant families count on limited and little diversified social networks, which makes them difficult to access the labor market beyond those sectors where a large part of their parents' generation had been concentrated (e.g. construction, hostelry, domestic service, etc.). Thus, they also perceive discrimination when opting for a job (especially those of Muslim descent). Therefore, it is necessary to innovate tools of social intervention, that promote relationships, in order to overcome these barriers

GUIDELINES

To boost the social and professional mentoring⁸ as an intervention tool that provides individualized support to youth with exclusion risk and without enough network for finding a job, and who often have to cope with discrimination processes (for ethnical and religious reasons, etc.) when accessing a job

- To encourage, from the administrations, that SMEs becomes involved locally in men-

toring projects to youth with social exclusion risk, which allow bringing them closer to the everyday work of a company, and thereby enhancing their self-esteem and motivating them to continue training and developing all their potential. The project “*CoachExit*”, driven by the Fundació Exit, addressed to corporate volunteering of socially responsible companies, represents an example of this initiative⁹.

8 More information, documentation and bibliography about mentoring are available at <http://www.mentoriasocial.org>

9 For more information, see <http://www.fundacionexit.org/proyecto-coach/>

- To incorporate professional internships in all the training and educational devices, in order to bring youth closer to the labor market, and foster the direct contact with businesses, who are involved in their training, allows overcoming discrimination barriers.
- To boost actions that promote increased awareness, understanding and appreciation of the diversity management and the social inclusion within the labor market.

Since a part of youth in immigrant families consider the onward migration as a strategy of personal development or even exclusively as a job search, and many of them can make use of their personal resources linked to their origin, as well as family and community resources abroad to which they have access to, it is necessary to give value to their intercultural competencies in order to be capitalized by them in a globalized world

GUIDELINES

To enhance the intercultural and linguistic competencies of these youth, in the aim of extending their possibilities of employability and implementing programs of international projection on their own

- To promote the certification of languages spoken by the youths in order to be recognized and valued in the professional context.
- The creation of information and/or advice services for youth with a project of emigration, re-emigration or return to the country of origin. In this sense, by way of example, it is interesting to mention the application in the field of action that has had the SAIER, *Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (Care Service for Immigrants, Emigrants and Refugees)*, one of the reference services in Barcelona for the reception of newcomers and the integration of immigrant population. The “new” SAIER has embodied, within their service portfolio, advice to the overall Barcelona population about emigration themes, in order to suit the current flows of mobility¹⁰.
- To train youth in immigrant families, with successful trajectories, to offer advice to other young people. This action would require, at a local level, the establishment of orientation devices that draw upon the intercultural competencies of youth who have experienced migration processes in person or through their families and who have acquired a range of intercultural competencies related to their experience (joining a context that is linguistically, socially and culturally different). The role of trainers would turn them into role models among other youth of immigrant origin and would help to reduce their social stigmatization.

¹⁰ See the informative triptych at <http://www.bcn.cat/novaciudadania/pdf/saier/SAIER.fullet.ca-es.pdf>

Although youths who participated in the research show a good health, it should be taken into account that risky behaviors are common. Such practices occasionally or continuously performed are not recognized as dangerous situations, as they believe that their impact is minimal. For this reason it is essential to implement programs and perform actions that promote healthy lifestyles

GUIDELINES

To boost health programs in the school, beginning with primary education, aimed at the prevention of risky behaviors related to substance use and the promotion of healthy lifestyles

- To provide cross-cutting/transversal training in schools and high-schools regarding all the aspects related to health, nutrition, sport, sedentariness, etc., in order that children and adolescents integrate these practices into their daily life and associate them to a good maintenance of health.
- To raise awareness of the consequences of substance use and risky behaviors, in general. In this regard, it is important to inform and train children and youth about the harmful effects of drugs, as well as the consequences of their use in the middle and long term. It is important to highlight the risks to face the minimization they make of them.
- With the aim of avoiding unwanted pregnancy and sexually transmitted diseases, to inform and train about sexuality and sexual intercourse, since these appear at early age, and they are brief and often chained. To train in protection measures and provide available material resources to youths.
- To train families, at both educational and health centers, about adolescents' and children's health, risky behaviors, and mental and psycho-emotional health. The participation of families in the prevention of risky behaviors is important to foster dialog between them and awareness among all.
- Early detection of cases that require specific attention, regarding the emotional stress entailed by migration processes, toxic relationships or use of substances.
- It is fundamental to establish coordinating teams between health and educational centers in order to design programs, interventions and evaluations, accordingly, and to foster the youths' and teenagers' participation in the design of activities aimed to them.

As sexual intercourse has an early beginning, there are frequent changes of partner and there is low perception of risk, it is necessary to train youths from early ages about the affection and the prevention in order to make them able to develop stable and sporadic relationships and sexual intercourse without risk

GUIDELINES

To provide sexual education since secondary education, taking into account the cultural and intercultural diversity, as well as those aspects regarding stable relationships: affection, respect, feelings, pleasure

- To educate about stable relationships from a vision that includes pleasure, feelings, emotions and affection, fostering communication, respect and peer relationships, by developing transversal programs to prevent gender-based violence.
- To deploy specific programs to prevent pregnancy and Sexually Transmitted Infections (STI) by the proper use of contraception methods, informing and training about the several contraception methods and providing them.
- Specific training and sensitization about STI, specifically about HIV/AIDS, to eradi-

cate the social stigma that entails the disease and all those affected by it.

- Coordination between all the NGOs involved in Sexual and Reproductive Health (SRH) and STI prevention, together with local institutions, to join efforts and generate synergies through the action, updating and customizing the local policies (interventions) regarding SRH and STI.
- To provide continuous training to professionals of education by professionals of the health field in terms of preventing risky behaviors and fostering healthy relationships.
- Youth's participation through the entire process of the provided programs: design, development and assessment. Moreover, to involve them actively in the preparation of the program's materials.

As centers specialized in Sexual and Reproductive Health are unknown and rarely used, it is necessary to design tools which ensure youth's access and use of SRH resources

GUIDELINES

To establish and make visible public local resources, customized to youths' needs and designed through their participation, which take into account the cultural diversity

- To design programs with participative and innovative methodologies to bring the SRH

near youths and teenagers, and that prioritize prevention of STI and adolescent pregnancy.

- To perform a direct attention to the youth, with flexible access and without the presence of their parents, whenever youth re-

quire it, ensuring the continuous attention to those youths who need it.

- To derive to specialists when the situation requires so, with no waiting lists and with an effective communication between professionals that avoids loops and excessively long waiting times.
- To design informative brochures for distribution in educational centers aimed to youths and parents, immigrant associations, youth centers, etc., so that youths and families from the locality receive them.
- To design informative websites to disseminate information about SRH, STI and prevention methods, so that youths have access to quality information and they can make use of it.
- To make visible SRH attention centers and bring them closer to the youth by outreach campaigns, which can be disseminated from the educational centers, primary care practice centers, local organizations and authorities. These must be nearby and participative services.
- The coordination and networking between health centers, educational centers and NGOs which work with the youth, in the aim of avoiding duplicated interventions and optimizing human and material resources.
- To evaluate resources and activities in order to implement improvement actions, and systemically data collection, gathering so evidences of youths' context and reality.

CER-Migracions (Center for Migration Studies and Research)
Autonomous University of Barcelona

With the collaboration of:

